Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 7-чи апрель, геуюрге кюн. № 64 (18165)

Багъасы 3сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ **ВРЕМЯ** ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Съезд

Фермерчиликни магъанасы ёсерикди

Алгъаракъда Москвада фермер мюлклени бла эл мюлк кооперативлени Ассоциациясыны жыйырманчы съезди болгъанды. Аны ишине Россейни тюрлю-тюрлю регионларындан бир мингнге жууукъ делегат къатышханды. Къабарты-Малкъардан ары 24 мингден артыкъ фермерлени бирикдирген организацияны башчысы Казбек Кардангушев да баргъанды. Ол бизге былай билдиргенди:

- Съезд уллу иш кёллюлюкде эм бир бирни ангылаулукъда ётгенди. Анга Россей Федерацияны Правительствосуну Председателини биринчи заместители Виктор Зубков, РФ-ни Думасыны Аграр политика жаны бла комитетини председатели Валентин Денисов, къыралны Президентини Администрациясыны башчысы, Федерация Советни членлери эм башха къуллукъчула къатышханларын айтсакъ, фермер къымылдаугъа къыралда уллу магъана берилгенин ангыларгъа боллукъду.

Форумну кесини алгъышлау сёзю бла вице-премьер В.Зубков ачхан эди. Ол арт жыллада экономиканы аграр секторун айнытыугъа фермерле уллу къошумчулукъ этгенлерин энчи чертип айтханды. Дуния къытлыкъгъа къажау кюрешни программасыны чеклеринде РФ-ни башчылары элли товар чыгъарыучуланы къоруулар ючюн, ары дери белгиленнген финансланы 45 миллион сомгъа кёбейтгенлерин, «Росэлмюлкбанкны» уставной капиталына да 25 миллион сом къошханларын билдиргенди ол.

Газет окъуучуланы эслерин дагъыда быллай шартлагъа бурургъа тийишли кёреме. Бюгюнлюкде эл мюлк товар чыгъарыучула алгъан кредитле ючюн РФ-ни Ара банкы тохташдыргъан къошакъ ахчаны 80 процентин фермерлеге бла энчи болушлукъчу мюлклеге уа 95 процентин къырал тёлейди. Ол энтта да бир кере шагъатлыкъ этеди Россейде фермерчиликни бла адамланы энчи мюлклерин айнытыугъа артыкъда аслам эс бурулгъанына.

Съездде баш докладны РФ-ни АККОР-ну президенти Владимир Плотников этгенди. Ол айтханнга кёре, къыралны аграр секторун банкрот болудан эм чачылыудан фермерле къутхаргъандыла. Бюгюнлюкде Россейде жетишимли ишлеп тургъан фермер мюлклени саны 250 мингден атлагъанды. Аны бла бирге, къуру кеслерин жалчытып къоймай, мюлклеринде чыгъаргъан артыкъ продуктларын башхалагъа сатып тургъан энчи иелени саны да эки миллиондан кёпдю.

Докладчы билдиргеннге кёре, фермер мюлкле «Агропромышленность комплексни айнытыу» миллет проектни эм эл мюлкню айнытыу жаны бла къырал программаны жашауда бардырыугъа тийишли юлюшлерин къошадыла. Фермерчилик бла кюреширге таукелленнгенле хазна къалмай барысы да кёп сабийли юйюрледиле. Аллай юйюрледе сабийле гитчеликлеринден окъуна урунургъа, къыйынлыкъланы хорларгъа, осал ишлеге къатышмай, кеси къыйынлары бла жашаргъа, ата-аналары башлагъан жумушну андан ары бардырыргъа юйренедиле.

Съездде этилген оноуланы юслеринден сагъына кетмесек да, баям, хапарыбыз толу болмаз. Аграрниклени форумунда уллу магъаналы оноула къабыл этилгендиле. Делегатла толтуруучу властьны федеральный эм регион органларын эл мюлк потребитель кооперативле хайырлы ишлерлери ючюн, ал кезиуледе алагъа субсидияла, башха тюрлю болушлукъ да берирге чакъыргъандыла. Коммерциялы болмагъан организацияланыча, фермер мюлклени да биринчи беш жылда ырысхыларына эм тюшюрген файдаларына налог салмазларын тилегендиле.

Айтханымча, андан сора да, съездде башха оноула да этилгендиле, борчла салыннгандыла. Биз мындан ары ишибизде аланы толтурур, онгларыбызны не къадар бир файдалы хайырлана, фермерчилик республиканы халкъын аш-азыкъ продуктлада излемин жалчытыугъа эм КъМР-ни бюджетин кючлеуге тийишли юлюш къошарча чекге жетер ючюн кюрешерикбиз.

Басмагъа **ЖАШАРБЕКЛАНЫ М.** хазырлагъанды.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Продукция чыгъарыу – автоматика режимде

Республиканы промышленность предприятиялары къыйын болумгъа тюшюп тургъанларыны баш сылтауу-алада чыгъарылгъан продукциягъа сурам болмай къалгъаныды. Рынок болумлада «складлагъа ишлеу» бла кечиналлыкъ тюйюлсе. Аны тюз ангылап, «Телемеханика» заводну оноучулары предприятияны жангыртыуну, шёндюгюлю оборудованияны, жангы технологияланы хайырланыуну мадарларын излеп тебирегендиле. Арт эки жылда ол жаны бла къууандырырча атламла да этиледиле.

Иги жанына тюрлениулеге себеплик этген затладан бири - бу предприятие къоруланыу копмлексни 2007-2010 жыллада айнытыу жаны бла федеральный энчи программагъа къошулгъаныды. Анга тийишлиликде 2008 жылны февраль айында электрон кереклени къол бла жыйыуну участогу ачылгъан эди. Аны хайырындан чыгъарылгъан продукция сатылып турурча, 50 адамгъа ишчи жер къурарча онг табылгъан эди. Май айда уа жангы ызда жарым автоматика амал бла конкуренциягъа чыдарча продукция чыгъарыугъа кёчгендиле.

Излеуню жолуна тюшген коллективде ол жетишимле бла тынчайып къалмагъандыла, автоматиканы бютюн кенг хайырланыуну къайгъысын кёрюп тебирегендиле, шарт мадарла да этгендиле. Къыйын бошуна кетмегенди. Озгъан ыйыкъны ахырында «Телемеханикада» радиоэлектронный приборланы жыйыуну жангы участкасы ачылгъанды. Анда продукция чыгъарыу автоматика режимде бардырыллыкъды.

Бизни республикада шёндюгюлю бийик технологиялы производство къураугъа юлюш къошарыкъ жангы участканы ачыугъа «Телемеханиканы» директорла советини председатели, Россейни Промышленность эм сатыуалыу министерствосуну радиоэлектрон промышленность жаны бла департаментини инвестицияла бёлюмюню начальниги Александр Симонов, «Телемеханика» заводну генеральный директору Аслан Каиров, КъМР-ни промышленность, отлукъ-энергетика эм жашау журт-коммунальный мюлк министрини заместители Вячеслав Минин къатышхандыла.

Жангы ызда продукцияны, алгъынча, къол бла жыйыуда 350 адамны кючюн хайырланыргъа тюшерик эди. Энди уа ол ишни жаланда тёрт специалист тамамларыкъдыла.

В.Минин бизге билдиргенине кёре, автоматика толу хайырланылгъан участкада радиоэлектрон приборланы эки тюрлюсюн чыгъарыргъа боллукъду. Ол санда къыралны кёп регионларында хайырланылып тебиреген россейли видеокамераланы да. Предприятияны жангыртыу, шёндюгюлю оборудованияны орнатыу андан ары бардырылса, «Телемеханика» «Глонасс» системаны жыйыуда керек боллукъ затланы чыгъарыугъа толу кюч бла къошулургъа боллукъду.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Аскерге чакъырыу

Жашла жангы кийимле киедиле

Нальчик шахар округда, къыралны битеу жеринде-ча, 1-чи апрельден башлап 18-ден 27-ге дери жыл санлары болгъан жашла аскерде къуллукъ этерге чакъырыладыла. Республикабызны ара шахарыны аскер комиссары Мухсин Соблировну айтханына кёре, бусагъатда аскерге чакъырылгъан жашла Россейни Калининграддан Владивостокга дери жерлеринде тюрлю-тюрлю аскер бёлюмледе къуллукъ этерикдиле, ол санда танк, мотострелковый, инженер, связь, чекчи, темир жол эм ракета аскер бёлюмледе.

Алтмыш жюзден аслам нальчикчи ата журтну къоруулаучуланы къауумуна къошу ллукъдула. «Арт жыллада быллай бир адам бир заманда да алынмагъанды. Аны алайлыгъы уа 2007 жылда аскерге жыл бла жарымгъа чакъырылгъан жашланы, борчларын толтуруп, юйлерине къайтханлары бла байламлыды», - дегенди аскер комиссар.

Битеу шахарладан, районладан аскерге чакъырылгъан жашла республикалы пунктха келедиле. Анда уа алагъа аскер кийимле кийдиредиле. Аланы ашыра келген атала, анала жашлары барлыкъ жерни адресин угъай, къайсы аскер бёлюмде къуллукъ этериклерин окъуна билликдиле. Биринчи кере аскерге ашыраллыкъ жашла 9-чу апрельде жыйыллыкъдыла.

КЪУБАДИЙЛАНЫ Нюржан.
Нальчик шахарны администрациясыны пресс-службасы.

Акция

Жюреклерин жарытхандыла

Бу кюнледе КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну башламчылыгъы бла жандауурлукъ акция бардырылгъанды. Ол «Биз биргебиз» деген проектни чеклеринде этилген ишди. Алай бла министерство Нальчик шахарны биринчи номерли гимназия-интернатында эм «Намыс» деген республикалы реабилитация арада тургъан жашчыкълагъа бла къызчыкълагъа саугъа этгенди.

«Глобус» боулинг-клуб акциягъа тири къатышханы себепли бу жол къыйын болумлагъа тюшген, ёксюз сабийле бери хакъсыз ойнаргъа келгендиле. Огъарыда сагъынылгъан министерствону тамата специалисти-эксперти Владимир Ашхунов бизге билдиргенине кёре, бу клуб хар заманда да быллай ишлеге къатышханлай турады. Мындан алгъа уа бери гимназия-интернатдан онбеш сабий, «Эдельвейс» къауумдан да келгендиле. Аланы араларында сакъатла да бар эдиле.

Бу жол да «Глобусха» Хасен Каскулов гимназия-интернатдан он жашчыкъны, «Намыс» реабилитация арадан Елизавета Берсирова он жашны бла къызны келтиргендиле. Юйретиучюле билдиргеннге кёре, сабийле быллай кюнлени ашыгъып сакълайдыла. Бу оюнла уа аланы бир бирлерин таныргъа, дуниягъа башха кёзден къараргъа, кеслерин бирсиледен кем сунмазгъа юйретедиле, дегендиле ала дагъыда.

Сабийле, эки командагъа юлешинип, боулинг ойнап эришгендиле. Мында хорлагъан, хорлатхан да жокъ эди. Акцияны къурагъанланы муратлары анда да тюйюлдю. Ала жаланда ёксюз, къарар адамлары болмагъан, къыйын болумлагъа тюшген сабийлени жюреклерин жапсарыргъа, кёллерин кётюрюрге итинедиле.

Бизни корр.

ТЮБЕШИУ

«Нальчикде турнирни даражасы бек уллуду»

Бу кюнледе Къабарты-Малкъаргъа Битеудуния шахмат федерацияны президентини болушлукъчусу Берик Балгобаев келип, 14-чю апрельден 30-чу апрельге дери эр кишилени араларында Нальчикде бардырыллыкъ ФИДЕ-ни Гран-при эришиуюне республика къалай хазырланнганына къарагъанды. Андан сора ол, журналистле бла тюбешип, кёргенини юсюнден оюмун айтханды, аланы сорууларына жууапла бергенди.

- Бир ненча кюнден Къабарты-Малкъар биягъы битеу дунияны шахмат арасы боллукъду, - деп башлагъанды ол. - Бери бек кючлю шахматчыланы санына кирген онтёрт гроссмейстер келликди. Былтыр тиширыуланы араларында дунияны чемпионатыны жабылыуунда Президент Арсен Каноков ол биринчи сынау болгъанын эм мында энтта да башха шахмат эришиуле бардырыллыкъларына ышаннганын айтхан эди. Бюгюнлюкде ала бош сёзле болмагъанларын эм жашаугъа сингдирилгенлерин кёребиз.

Балгобаевни билдиргенине кёре, ол республиканы спорт эм туризм министри Аслан Афауновну биргесине шахматчыла, къонакъла да жашарыкъ жерге къарагъанды, оюнла интур-отельни къайсы залында бардырыллыкъларын тохташдыргъандыла, кёп техника вопросланы сюзгендиле. «Нальчик ФИДЕ-ни календарында бек магъаналы эм жууаплы ишни бардырыргъа хазырды. Турнир бийик даражада ётеригине ишексизме»,- дегенди ол.

Гран-приге къатышырыкъ гроссмейстерлени саны бла байламлы соруугъа жууап бере, Балгобаев былай айтханды:

- Турнирлерини 2008-2009 жыллада бардырыллыкъ циклында хар бирине онтёртюшер шахматчы къатышырыгъын ФИДЕ-ни президент советни тохташдырыгъанды. Алай 2010-2011 жыллада Гран-при ючюн эришириклени саны оннга дери азайтыллыкъыды. Нек дегенде онтёрт адам къатышса, турнир асыры кёпге созулады. Алай бла аны къурагъанланы къоранчларын да азайтыр онг боллукъду.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЖАРАШДЫРЫУЧУ ПРЕДПРИЯТИЯЛАДА

Кеслерине жангы чекле белгилеп

Нальчикни консерва заводуну коллективи республиканы жарашдырыучу промышленностунда алчыладан бирине саналады. Ол производство кёрюмдюлерин, чыгъаргъан продукциясыны качествосун игилендириуге дайым къайгъыргъанлай турады. Аны бла бирге уа ишни файдалылыгъын кётюрюуню жолларын излеуню юсюнден да унутмайды. Ол эм башха тюрлю мадарланы хайырларындан предприятие жыл сайын продукция чыгъарыуда прогноз кёрюмдюлерин намыслы толтурады, шахарны эм республиканы бюджетлерин къураугъа тийишли юлюшюн къошады.

- Ишибизни жетишимли барыуунда маркетинг службабызны юлюшю да уллу болгъанын белгилеп айтыргъа сюеме, - дейди предприятияны генеральный директору Султан Эльмесов. – Белгилисича, бюгюнлюкде кёп продукция чыгъарыу бла узакъгъа бараллыкъ тюйюлсе. Аны предприятиягъа аслам хайыр тюшюрюрча сатыуну, алыучуланы излеуню эм табыуну магъанасы уллуду. Ол жумушну бизни маркетинг службабызда урунганла жалчытадыла. Биз аланы ишлерине ыразыбыз.

Айтхан сёзлерине шагъатха директор быллай юлгю келтиргенди. Къабарты-Малкъарны бир къауум ашазыкъ эм жарашдырыучу предприятияларыны келечилери бла бирге С.Эльмесов менеджерлери бла чыгъаргъан продукцияларыны бир ненча тюрлюсюн элтип, февраль айны ахырында Москваны «Экспоцентр» кёрмюч комплексинде къуралгъан «Продэкспо» деген 16-чы халкъла аралы кёрмючге къатышхандыла. Андан ала къууанып къайтхандыла. Заводда чыгъарылгъан консерваланы бир ненча тюрлюсю кёрмючню дипломларына бла майдалларына тийишли болгъандыла. Менеджерле да заманларын бошуна ашырмагъандыла – продукцияларын сатыуну юсюнден Россейни регионларыны келечилери бла иги кесек келишимле этгендиле.

- Келишимлеригизни саны кёбейген эсе, баям, быйыл бютюнда къаты ишлерге тюшерик болур. Юсюбюздеги жылгъа къаллай муратларыгъыз бардыла, кезиулю сезоннга къалай хазырланасыз деген сорууларыбызгъа предприятияны башчысы былай жууап бергенди:

- Не да этип, келишимлени толтурмай жарарыкъ тюйюлдю. Алайсыз хайырланыучуланы жанындан ышаныулукъну тас этерикбиз. Ол а бизге керекли зат тюйюлдю. Онгларыбызны жангыдан тергеп, сырьёну тышындан сатып алыу бла чекленмей, аны кесибиз да ёсдюрюрге таукелленнгенбиз. Ол муратда Нальчик шахар округда, Терк эм Урван муниципальный районлада арендагъа тёрт жюз гектардан аслам сюргю жер алгъанбыз. Ол участкаладан 1500 тонна помидор, 500 тоннадан аслам наша, 600 тонна хобуста, 1400 тонна жашил къудору, жюз тонна чакълы бир гедгин жыяр муратыбыз барды.

Ушакъ нёгерибизни айтыууна кёре, бюгюнлюкде заводну производство кючюн кётюрюуню мадарлары этиледиле: цехледе эски оборудованияла кетерилип, жангылары орнатыладыла, банкала, алагъа башла эм башха керекли затла мажарыладыла. Къысхасы, жангыртыу ишлеге, башда айтылгъан жерледе тирлик ёсдюрюуге эм аны жарашдырыугъа 83 миллион сом къоратыллыкъды. Жюз миллион сом багъасы уа продукция чыгъарыргъа мурат барды.

Бизни корр.

АТТЕСТАЦИЯ

«Терен билимсиз шёндю школада ким да жунчугъанлай турлукъду»

Быйыл директорланы, завучланы эм устазланы бийик категориягъа аттестациялау толусунлай тюрленнгенди. Школланы администрацияларында ишлегенлени юслеринден оюм тохташдырылгъанды, бусагъатда уа устазла сынала турадыла.

Иш усталыкъгъа багъа энди къалай бичилликди? Аны юсюнден КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну Билим бериуге надзор эм контроль этиу жаны бла департаментини башчысы Жаппуланы Тамара бла ушакъ этгенбиз.

-Тамара Баккуевна, алгъын аттестация къалай барыучу эди?

-Устаз заявление жазгъандан сора, барып, аны дерслерине къарагъандыла, чыгъармачылыкъ отчётун сюзгендиле, сора аттестация комиссияны жыйылыуунда оноу этилгенди. Ачыкъ айтханда, битеу заявление бергенле алгъыннгы сынамдан къыйналмай къутулуп тургъандыла.

Быйыл жангы форманы кийиргенибизден сора бек алгъа директорланы бла завучланы аттестациялагъанбыз. Заявление жазгъан элли адамдан сынаугъа отуз тёртюсю келген эдиле. Аладан жаланда онусу бийик квалификациягъа тийишли билимлери болгъанын кёргюзтгендиле.

Бусагъатда устазланы аттестациялау барады. Заявлениями 1138 адам жазгъанды, аладан 310-уна биз сынаусуз бийик квалификация бергенбиз. Ала «Билим бериу» проектни чеклеринде бардырылгъан конкурсда хорлагъанла, окъуучулары битеуроссей эм республикалы олимпиадалада алчы жерлени алгъанладыла эмда илму даражалары болгъан кандидатла бла докторладыла. 2010 жылдан башлап бу пунктну кетерликбиз.

-Бусагъатда устазланы билимлери къалай сыналады?

-Биринчи кезиуде устаз компьютерде тестлеге жууапла береди. Ала ол предметин къалай билгенин ачыкълайдыла. Отуз соруудан жыйырмасы-предметинден, бешиси психологиядан, бешиси педагогикадан боллукъдула. Жууапланы къыркъ минутну ичинде берирге керекди. Бусагъатда сынала тургъан устазладан бир-бирлери отуз соруудан жаланда бешисине жууап бералгъандыла. Алагъа бийик квалификация бериллик тюйюлдю.

Экинчи кезиуде устаз компьютерде ишлей билгенин кёргюзтюрге керекди. Биз Устазланы квалификацияларын ёсдюрген институтда компьютер курсла къурагъанбыз, аланы кёпле бошагъандыла. Биринчи кезиуде терен билимлерин кёргюзтюп, андан ёталмагъан устазлагъа биз болушургъа хазырбыз, анга билимни экинчи кере сынаргъа онг беребиз. Алай биринчиде аллай онг боллукъ тюйюлдю.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу

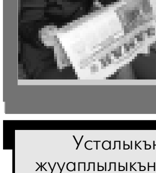

Хурметли окъуучула!

Биринчи апрельден 2009 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания башланнганды. Сиз «Заман» газетге связьны къайсы почта бёлюмюнде да жазылыргъа боллукъсуз.

Жазылыуну багъасы тюрленмегенди, алгъыннгылай къалгъанды - 356 сом, 10 капек.

Бизни индексибиз - 51532

ДУНИЯДАН ХАПАРЛА

Премьер-министрни отчёту

РФ-ни Правительствосуну Председатели Владимир Путин Къырал Думада депутатланы алларында Министрлени кабинети озгъан кезиуде этген ишлерини, мындан ары планларыны юслеринден отчёт этгенди. Парламентарийле премьер-министрге хар фракцияны атындан жазыу халда12 соруу берген эдиле.

Алагъа жууап эте, Президент Дмитрий Медведевни предложениясы бла Конституциягъа тюрлениуле кийирилгенин, къытлыкъгъа къажау кюрешге федеральный бюджетден экономикагъа болушлукъгъа эм халкъны социальный жаны бла къоруулаугъа, финансла рынокну тутхучлулугъун жалчытыугъа 1,5 триллион сомдан асламыракъ ахча бёлюнюрюгюн айтханды. Алай этер ючюн, къыралны финансларыны юсюнден баш документине тюрлениуле кийириллигин энчи халда белгилегенди. Ол тюрлениулени жууукъ кезиуде Парламент къабыл этерге керекди, дегенди.

Россей бла Къытай сабырлыкъ жанлыдыла

Север Кореяны сынау халда ракетаны учургъанына жораланнганы Нью-Йоркда ООН-ну Къоркъуусузлукъ Советни бардыргъан бир тюрлю оноу этилмей бошалгъанды. Пхеньян ракета связь магъанасы болгъан жалгъан спутникни орбитагъа чыгъарыргъа деп учурулгъанды эм Кореяны бачамасы Ким Ир Сенни юсюнден жырны битеу дуниягъа эшитдирип башлагъанды, дейди.

Пентагонну айтханына кёре уа, Жерни орбитасында жангы спутник жокъду, алай эсе, Пхеньян ётюрюк сылтаула бла узакълагъа учуучу ракетаны сынай тургъанын жашырыргъа кюрешеди. Аны бла байламлы АБШ Пхеньяннга къажау къаты резолюцияны къабыл этерге чакъыргъанды. Россей бла Къытай а дуния сообществону сабырлыкъ этерге чакъыргъандыла.

Обамагъа дау

Барак Обама Турциягъа къырал жумуш бла келгенди. Кёпле жаратмайдыла аны: Тегеранда эм къыралны башха уллу шахарларында аны келгенине къажаулукъларын билдирип, мингле бла саналгъан адамла «Иракдан бла Афганистандан кетигиз!» деген плакатла бла уллу демонстранцияла этгендиле. «Сен властьха келгенликге, АБШ-ны уууучлау политикасы тюрленмегенди!»-деп къычыргъандыла.

Обама Турциягъа Чехияны ара шахары Прагадан келгенди. Анда да мингле бла саналгъан адамла, демонстрацияла этип, АБШ-ны ракеталагъа къажау системасыны бир кесеги болгъан радарланы кетеригиз деп даулагъан эдиле.

Къаты жер тебиу

Италияны Аппенин жарым айрыкамында Рихтерни шкаласы бла 6-7 балл кючю болгъан жер тебиу болгъанды. Ачыгъанла бардыла. Билдириуледе айтылгъанына кёре, жер кече 3 сагъат 30 минутда тебип башлагъанды, къыралны ара шахары Римден 85 километр узакълыкъда Акрия шахарда.

Ол кече шахарны мингле бла саналгъан адамлары орамлада бла майданлада танг атдыргъандыла. Оюлгъан юйле, жаралы болгъан адамла бардыла. Адамла къутхарыучуладан, аскер бёлюмледен болушлукъ тилегендиле.

Шахарны арасында килиса эм студентлени общежитлери да оюлгъандыла. Шахарны бир-бир районлары электрокючсюз къалгъандыла. Къыралны ара шахарында да сезгендиле бу жер тебиуню-Римде 4 балл болгъанды аны кючю.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Усталыкъны, жууаплылыкъны эмда тюзлюкню юлгюсю — 3 бет

Кюзлюкле тирликли болурча — 3 бет

Керти халаллыгъыбызны кёргюзтейик — 4 бет

ФОРУМ

Ишлерибизде, сёзлерибизде да эм башха бирликни, тенгликни, шуёхлукъну салыргъа

Озгъан шабат кюн Нальчикде Къырал концерт залда къабарты (адыг) жамауат организацияланы форуму болгъанды. Анда Къабарты-Малкъарда жамауат-политика болум, 131-чи номерли Федеральный закон республикада къалай толтурулгъаны эм къабарты халкъны келир заманда айныуу эмда жерле бла байламлы вопросла сюзюлгендиле. Жыйылыугъа Парламентибизни депутатлары, власть органланы келечилери, районладан делегатла чакъырылгъандыла.

Форумну къабарты халкъны 11 жамауат организациясы къурагъандыла. Алай «Адыгэ хасэ», «Кабардинский конгресс», «Всемирное адыгское братство» эм башха организацияланы санына Афган урушну ветеранларыны, КъМР-ни предпринимательлерини бла промышленниклерини эмда КъМР-ни фермерлерини бла арендаторларыны союзлары да киргенлери уа сейир кёрюнгенди.

Жыйылыуда жамауат-политика болумну юсюнден баш доклад бла Пётр Иванов сёлешгенди. Биринчиден, ол республика орналгъан жери, табийгъат байлыкълары, хауа болуму бла эл мюлкню айнытыргъа жараулу болгъанын чертгенди. Алай республика тийишлисича айнымагъанды, ол байлыкъла толусунлай хайырланмайдыла. Андан да къоркъуулугъа докладчы жаш адамланы юйретиуде кемчиликлени санагъанды. Билимли адамла тийишли иш табалмагъанлары ючюн окъууну даражасы тюшгенди. «Экономикада коррупция аны буза эсе, билим бериуде коррупция уа жамауатны айныуун осалгъа бурады. Алай эсе уа, иги врачла, экономистле, инженерле къайдан чыгъарыкъдыла», - дегенди. Сынамлы специалистлени асламы республикадан тышына кетгенлери ючюн инновация экономиканы ёсдюрюр, бийик технологияла промышленностьну къурар адамларыбыз болмагъанларын чертгенди. Аны оюмуна кёре, битеу бу затла 2005 жылны октябрь айында къаугъалы ишге келтирген эдиле.

Республикабызны жангы власть органларына быллай къыйын болумлада ишлеп башларгъа тюшгенин, жангы Президентини бла Правительствосуну къысха заманны ичинде халны тюзетирге къолларындан келгенин белгилей, докладчы быллай шартла келтиргенди: бюджетни толгъанына кёре республика алгъыннгы жеринден 44 жерге кётюрюлгенди, миллиардла бла саналгъан борч азайтылгъанды, кёп тюрлю социальный проектле ишлеп башлагъандыла.

Алай быллай тюрлениулеге бюсюремегенле да бардыла. Ала алгъын республиканы тонап, аны тозурар чекге жетдиргенле жанлыладыла. Бу болумда уа миллетле аралы къаугъаны къозгъаудан тынч жол жокъду. Миллет сезим бла ойнагъанла политика жаны бла муратларына женгил жетедиле. Пётр Мацевич айтханнга кёре, ол адамла республиканы власть органлары эки миллетни да бирге мамырлыкъда жашагъанларын жалчыталмайдыла деген оюмну туудуруп, къырал башчыланы къозутуп, аны кетерип, кеслери артха къайтыр ючюн кюрешедиле.

Былайда башха кючлени юслеринден да унутургъа жарамайды: радикал исламны жюрютгенле Россейни къарыусуз этерге излейдиле, ала кеслерини муратларына жетер ючюн, Кавказны сайлагъандыла. Къан жаланда къабартылыланы, адыгейлилени, черкеслилени, абазинлилени эм ала бла къоншулукъда жашагъан къарачайлыланы бла малкъарлыланы жерлеринде тёгюлмегенди, аны ючюн радикал исламны жюрютгенле бизни тюйюшдюрюрге излейдиле, деп айтханды докладчы. Адыг сепаратизмни юсюнден оюмла, бир тенгизден башхасына дери жерде Великая Черкессия къыралны къурап, Россейни санындан чыгъыуну юсюнден хапарла да алай бла туугъандыла, дегенди. Андан ары ол къыралда болгъан миллет политиканы юсюнден кесини оюмларын билдиргенди, республикада жашагъан битеу халкъла тенг айнырча болумла къурагъан стратегия жарашдырыргъа кереклисин чертгенди.

Пётр Иванов докладында жерлени юслеринден да сагъыннганды. Ол рынокну излемлерине тийишиликде жерни сатып алыргъа жарагъаныны юсюнден реформа бардырылмаса, миллетле аралы тюйюшден къутулуп кетер амал болмагъанын белгилегенди.

131-чи номерли федеральный законну юсюнден айта, ол территорияланы белгилеу миллетле бла байламлы даулашланы туудурмазгъа, жамауатны байлагъа бла жарлылагъа юлешмезге кереклисин айтханды. Законда белгиленнген кемчиликле республикада мамырлыкъны бузарыгъына себеплик эте эселе, анга жангыдан къараргъа тийишлиди. КъМР-ни Президенти республиканы Парламентине келишиу комиссияны къураууну юсюнден да предложенияны ол себепден этгенди.

Ызы бла башхала да сёлешгендиле. Халкъла аралы черкес ассоциацияны президенти Казбулат Дзамихов Кавказ урушдан сора тыш къыраллада жашагъан адыгланы туугъан журтларына къайтыу жаны бла проблемаланы юслеринден билдиргенди. Ол Россейни гражданствосуну юсюнден законнга тыш къыраллада жашагъан адыглагъа россейли гражданство бериу жаны бла тюрлениуле кийирирге кереклисини юсюнден да айтханды.

Гуманитар тинтиулени Къабарты-Малкъар институтуну алгъыннгы директору Хасан Думанов акъыл этгенден, миллетле аралы чюйреликлени сылтауларындан бири - илму билимлери болгъанла, болмагъанла да тарыхха сугъулгъанлары бла байламлыды. Форумну къурау комитетини келечиси Владимир Губачиков 131-чи номерли Федеральный законну тынгылы жарашдырылмагъаннга, анда республиканы энчиликлери эсге алынмагъаннга санагъанды.

Пенсиячыланы союзуну КъМР-де правленини башчысы Черкесланы Георгий да аны жанлы болуп сёлешгенди. Аны оюмуна кёре, Россейни Правительствосу элле аралы жерлени юслеринден энчи бегим чыгъарыргъа керекди. Ол законну 11-чи статьясына тийишлиликде элле аралы жерлени къурар ючюн, анда жашагъан адамланы саны Россейде орта эсеп бла 3 кереге аз болургъа керекди, Къабарты-Малкъарда уа бир квадрат километрге 172 адам жетеди. «Бизни Парламентибиз аллай закон къабыл этгенди – Огъары Малкъарда къабырла межселенный территориягъа саналырча», - дегенди ол. Къанжал урушну юсюнден кёз къарамын да билдиргенди Георгий Маштаевич. «Къанжал къабартыча, тауча да темирни бир тюрлюсюдю, алай Кёнделенден уруш баргъан жерге дери элтген жолгъа таулула ёмюрледен бери къан жол деп болгъандыла. Байрам иги сагъыш этип хазырланмагъанды, биз бир республика эсек, ол 30 атлыны санына таулула бла къазакъла нек къошулмагъандыла?» - деп соргъанды.

Ол кюн сюзюлген вопросла бла байламлы оюмларын билдирирге сюйгенле дагъыда кёп болгъандыла. Аланы санында тапсыз, жарашыусуз сёлешгенле да табылгъандыла. Насыпха, аланы саны бек аз эди. Сёз ючюн, «Черкесский конгресс» деген жаш тёлю организацияны атындан трибунагъа чыкъгъан Рустам Гешев жыйылыуда айтылгъан затлагъа бюсюремегенин бир ненча кере ачыкъларгъа кюрешгенди. «Биз грузинлиле тюйюлбюз, биргебизге жашаргъа сюймегенлени зор бла тыймайбыз», - дегенча къычырыкълары республиканы бирлигин сакълаугъа себеплик этмегенлери баямды. Дагъыда Абхаз урушну ветеранларыны союзуну башчысы Алексей Бекшоковну айтыуларыны да миллетчилик «бояулары» болгъанды: «... биз битеу дуниягъа уллу культураны, нарт эпосну, ариу миллет кийимлени – черкесканы, белгили адамларыбызны саугъалагъанбыз...».

Дагъыда былайда бир затны юсюнден айтмай болмайма. Сёлешгенлени бир-бирлери къабартылыла бла малкъарлыла ёмюрлюк байламлыкъланы жюрютедиле деген бла бирге, таулуланы 70 проценти къабартылыланы жерлеринде жашайдыла, иш айырылыугъа къалса, ала къайры барлыкъдыла, дегендиле. Алай былайда мен биз барыбыз да Россейни гражданлары болгъаныбызны эсгерлик эдим. Конституциягъа тийишлиликде уа, Россейни гражданини къыралны къалайында да жашаргъа эркинди.

Жыйылыуда, аладан сора да, Юрий Шанибов, «Адыгэ Хасэни» таматасы Мухамед Хафицэ, «Къабарты конгрессни» таматасы Муазин Хачетлов, Фермерлени бла арендаторланы союзларыны башчысы Ибрагим Яганов эм башхала да сёлешгендиле. Ахырында форумда айтылгъан затла эсге алынып, тийишли оноу къабыл этилгенди.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима.

Документле

2009 жылда жай айлада малланы тау жайлыкълада кечиндириуге заманында хазырланыу эм къуралыулу бардырыу жаны бла мадарланы юслеринден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2009 жылда 26-чы мартда № 68-ПП

Малланы тау жайлыкълада кечиндируге, малчылыкъдан продукция алыуну ёлчемин кёбейтиуге, таулада эм эллени тийрелеринде жайлыкълада онгланы файдалы хайырланыугъа республиканы мюлклерин заманында хазырлар муратда Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди**:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуна (Т.Х. Эркенов) буюрулады:

Ауар-Сырты, Хаймаша эм Черек жайлыкълада малланы кечиндириу жаны бла штаб къурааргъа;

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны ол ишде сейирлери болгъан толтуруучу органлары, муниципальный районланы эм шахар округланы жер-жерли администрациялары, тюрлю-тюрлю иеликдеги эл мюлк товар чыгъарыучула бла бирге 2009 жылда жай айлада малланы тау жайлыкълада кечиндириуге хазырланыуну эм аны къуралыулу ётдюрюуню юсюнден кенгешле бардырыргъа.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы муниципальный районларыны эм шахар округларыны жер-жерли администрацияларына быллай рекомендацияла берирге:

2009 жылны биринчи майына дери:

- эллеге жууукъ жайлыкълада жер участкаланы адамлагъа эм юридический лицолагъа арендагъа бериу бла байламлы жумушланы бошаргъа эм арендаторланы тизмелерин Къабарты-Малкъар Республиканы Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуна тапдырыргъа;

- тюрлю-тюрлю иеликдеги эл мюлк товар чыгъарыучула бла бирге ара эм фермер мюлкледе тау жайлыкълагъа эм эллени къатларында жерлеге чыгъарыллыкъ малланы санын тохташдырыргъа, жаш тууар малла, къойла жыйыллыкъ сюрюулени, жылкъыланы къурааргъа;

2009 жылда 15-чи майгъа дери малланы жайлыкълагъа чыгъарыугъа хазырлау бла байламлы ветеринар-профилактика мадарланы бошаргъа.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Къырал ырысхыгъа башчылыкъ этиу эм жер байлыкъла жаны бла министерствосуна (М.И. Сохов) Къабарты-Малкъар Республиканы къырал иелигинде болгъан жерледе жайлыкъ эм чаллыкъ участкаланы, малланы кютерге эм бичен хазырларгъа деп, адамлагъа эм юридический лицолагъа тохташдырылгъан низамда арендагъа берирге.

4. Къабарты-Малкъар Республиканы Финансла министерствосуна (А.А. Бишенов) 2009 жылны биринчи жарымында Къабарты-Малкъар Республиканы Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуна малланы жайлыкълада кечиндириуню къураугъа эм бардырыугъа Къабарты-Малкъар Республиканы 2009 жылгъа бюджетини «Миллет экономика» бёлюмюню «Эл мюлк эм чабакъчылыкъ» кесегинде белгиленнген ырысхыны эсебинден 950 минг сом бёлюрге.

5. Къабарты-Малкъар Республиканы Транспорт, связь эм жол мюлк министерствосуна (А.А. Суншев) 2009 жылны 25-чи апрелине дери тау жайлыкълада сют-товар фермалагъа баргъан жолланы тап халгъа келтирирге.

6. Къабарты-Малкъар Республиканы Саулукъ сакълау министерствосуна (В.Г. Бицуев) муниципальный районланы эм шахар округланы жер-жерли администрациялары бла эм тюрлю-тюрлю иеликдеги эл мюлк товар чыгъарыучула бла бирге 2009 жылда 15-чи майгъа дери:

малчыланы, жайлыкълада болушлукъчу жумушла этериклени медицина къарауладан ётерлерин жалчытыргъа;

тау жайлыкълада малчылагъа медицина жумушла этиуню къурааргъа.

7. Ич ишлени Къабарты-Малкъар Республикада министерствосуна (Ю.И. Томчак) малланы тау жайлыкълагъа эм андан ташыгъан транспортну къоркъуусуз жюрюуюн, андан сора да, криминоген болумну эсге алыу бла Ауар-Сырты, Хаймаша эм Черек жайлыкълада право низамны жалчытыргъа деген рекомендация этерге.

8. Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министерствосуна (Р.Б. Фиров) тау жайлыкълада кинофильмле терк-терк кёргюзтюлюп турурларын эм художестволу самодеятельность коллективлени концертлерин къураргъа.

9. Къабарты-Малкъар Республиканы Информация коммуникацияла, жамауат биригиуле бла ишлеу эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуна (Б.С. Паштов) жай айлада малланы жайлыкълада кечиндириуню итогларын асламлы информация органлада кёргюзтюп турургъа.

10. «Каббалкгаз» ачыкъ акционер обществогъа (А.А. Молов) газ баллон установкалагъа техобслуживание бардырып турууну, хайырланыучуланы газ бла жалчытыучу пунктланы тохтаусуз ишлеулерин, жууаплы къуллукъчуланы кече-кюн да дежурстволарын къураргъа деген рекомендация этерге.

11. «Кабардино-Балкарское по воспроизводству и биотехнологиям» ачыкъ акционер обществогъа (А.З. Утижев) ийнеклени эм къунажинлени барысын да къолдан урлукъландырып турур ючюн, бийик хайырлы бугъаланы урлукъларын тохтаусуз келтирип турургъа деген рекомендация этерге.

12. «Межрегиональная распределительная сетевая компания Северного Кавказа» ачыкъ акционер обществону Къабарты-Малкъарда филиалына (Ю.М Губжоков) 2099 жылны 20-чы майына дери:

тау жайлыкъладагъы электроызлагъа ремонт этип бошаргъа, аладагъы объектле токну хайырланып тебиреулерин жалчытыргъа деген рекомендация этерге;

алагъа транспорт бёлюп, жашау-солуу болумла къурап, кече-кюн да электриклени дежурстволарын къураргъа.

13. «Каббалксельхозводопровод» къырал предприятиягъа (В.Х. Хажироков) тау жайлыкълада мал фермаланы эм башха объектлени суу бла тохтаусуз жалчытып турургъа.

14. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну «2008 жылда жайны кезиуюнде малланы жайлыкълада кечиндириуге хазырланыуну эм къуралыулу ётдюрюуню юсюнден» 2008 жылда 17-чи апрельден 83-ПП номерли бегими кесини кючюн тас этгеннге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини къуллугъун толтургъан М.ТХАЗАПЛИЖЕВ.

«Терен билимсиз шёндю школда кимда жунчугъанлай турлукъду»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ючюнчю кезиуде устазны дерслерине къараллыкъды, энчилигине багъа берилликди, окъуучуларыны билимлери сюзюллюкдю. Хар зат да тап эсе, устазгъа беш жылгъа бийик квалификация берилликди.

-Экинчи кезиуде устаз компьютер бла ишлей билгенин кёргюзтюрге керекди дейсиз. Не зат билирге борчлуду - чертип айтсагъыз эди?

-Интернетни хайырланыргъа, кесине электрон адрес къураргъа, текстни басмалап жибере билирге керекди.

-Аттестациягъа заявление жазардан алгъа устаз хазырланыргъа сюе эсе, аны аллай онгу бармыды?

-КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну сайтында битеу предметледен, психологиядан эм педагогикадан берилирге боллукъ сорууланы табаргъа онг барды. Ала барысы да онбир минг болгъандыла. Хар предметден 150 соруу барды. Аладан сыналгъан устазгъа 20-сы тюшерикди, алай къайсыла-аны уа бир адам да билмейди.

Директорлагъа бла завучлагъа соруула энчи блокдадыла. Аланы кёбюсю сабийни эркинликлери бла, школ жашауну мардалары эм «Билим бериу» миллет проект бла байламлыдыла.

Быллай аттестация битеу Россейде кийирилгенди. Министерствода ишлегенле, башха регионлагъа барып, анда иш къалай къуралгъаны бла шагъырейленнгенбиз. Болсада башхаланы сынауларын кёчюрюп алмагъанбыз. Аттестацияны технологиясы башха жерледеча болгъанлыкъгъа, сорууланы уа кесибиз къурагъанбыз. Алгъа хар предметден да он устаз бла сынау халда аттестация бардыргъанбыз. Андан сора экспертле бир-бир сорууланы кетергендиле. Аттестацияны шёндюгю схемасы экспертизадан юч кере ётгенди.

-Биринчи кезиуде отуз соруудан къаллай бирине тюз жууапла берирге керекди, экинчиге ётер ючюн?

-Бек аздан жыйырма экисине. Мен былайда чертип айтыргъа сюеме: билими болгъан устаз биринчиде къыйналлыкъ тюйюлдю. Бу ишибиз башланнганлай окъуна, школлада къарыусуз ишлегенле белгиленнгендиле. Ала ана тилден бла литературадан устазладыла эм психологла, социологладыла, дефектологладыла.

Сёзсюз, ана тилни бла литератураны дерслери, башха предметлеча, тынгылы тинтилмейдиле. Аланы даражаларын кётюрюрге, аны бла бирге уа дерслени къыйматларына эс бурургъа заман болгъанды.

Дефектологланы, социологланы, психологланы къарыусузлукълары уа не бла байламлыды? Ала башха усталыкълагъа окъугъан адамладыла, экиючайлыкъ курслада уа кючлю специалистле хазырланмагъанлары белгилиди. Ала, заочно окъуна окъуп, билимлерин ёсдюрюрге керекдиле.

-Тамара Баккуевна, министерство директорланы бла устазланы ишлерин тынгылы тинтип башлагъанды. Аны кесинде ишлегенле уа сыналлыкъмыдыла?

-Хау, министерствода, департаментледе, управлениялада ишлегенлени билимлери да сюзюллюкдю. Бусагъатда бешеулен аттестацияны ёте эдик да, ючеулен андан тап къутулгъанбыз, экеулен а угъай. Иш хакъыма аттестацияны жетишимли ётгеним ючюн минг бла беш жюз сом къошулгъанды. Шёндюгю жашауда адам керти профессионал болмаса, жетишимли ишлеяллыкъ тюйюлдю дайымда жунчугъанлай турлукъду. Къыралгъа билимли адамла керекдиле, аны себепли устазны ишини къыйматы ёсе барады.

Ушакъны **БАЙСЫЛАНЫ Марзият** бардыргъанды.

Уяналаны Мажит (суратда) Черек районну жол-ремонт къурулуш управлениясында грейдерчиди. Ол Герпегеж бла Нальчикни арасында жолну чёгюучю жерине ремонт ишлеге тири къатышады, алайгъа ташылгъан зыгъырны тюзетеди. Бу жол бла адамла къыйналмай жюрюрча, ол билген усталыгъын хайырланады.

Суратны **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

«Нальчикде турнирни даражасы бек уллуду»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Гран-приге къатышырыкъ гроссмейстерлени саны бла байламлы соруугъа жууап бере, Балгобаев былай айтханды:

- Турнирлерини 2008-2009 жыллада бардырыллыкъ циклында хар бирине онтёртюшер шахматчы къатышырыгъын ФИДЕ-ни президент совети тохташдырыгъанды. Алай 2010-2011 жыллада Гран-при ючюн эришириклени саны оннга дери азайтыллыкъыды. Нек дегенде онтёрт адам къатышса, турнир асыры кёпге созулады. Алай бла аны къурагъанланы къоранчларын да азайтыр онг боллукъду.

Жылны ичинде бек белгили эм даражалы турнирледен бири Голландияны Вейк-ан-Зее шахарында ётеди. Ол элли жылны бардырылып келеди. Аны бла тенглешдиргенде, Нальчикдеги эришиуге къатышырыкъланы къауумуну орта рейтинги Голландиядагъындан бийик болгъанын, кеси да бек уллу турнирлени санына киргенин да энчи чертгенди Балгобаев. Аны айтханына кёре, ол Испанияны Линарес шахарында бардырылгъан турнирден сора экинчи жерде турады.

Кезиулю соруугъа жууап бере, турнирде ФИДЕ-ни президентини техника советниги дунияны беш кере чемпионкасы Нона Кабриндашвили боллугъун айтханды Балгобаев. Комментатор бла вопрос да тамаланнганын билдиргенди ол. Аны айтханына кёре, къарагъанлагъа партияланы юслеринден дунияны онунчу чемпиону Борис Спасский айтырыкъды. Бу кюнледе ол анга ыразылыгъын бергенди. Аллай белгили шахматчыгъа тюбеп хапарлашхан уллу насыпды.

Аны бла бирге турнирни баш арбитри халкъла аралы арбитр Вячеслав Намруев, аны заместители уа халкъла аралы арбитр Хай Гасанов боллукъларын билдиргенди Балгобаев. Бийик рейтингли кючлю шахматчы, гроссмейстер марданы эки кере толтургъан, журналист Эльдар Мухаметов а пресс-атташени борчун толтурлукъду.

Специалистлени айтханларына кёре, эр киши шахматчыланы къылыкълары бек къыйынды. Аланы араларында мында къоркъуулуду деп Нальчикге келмез хапар болгъанмыды деген соруугъа ФИДЕ-ни келечиси былай айтханды:

- Былтыр тиширыуланы араларында чемпионатны къурагъанланы, мында жашагъанланы хайырларындан бери келген журналистле кеслерини репортажларында Къабарты-Малкъарны халкъы мамыр жашау этгенин, ахшы къонакъбай болгъанын кёргюзтгендиле. Шёндю келирге бла къалыргъа дегенни юсюнден хапар да жокъду, аны къой, кёпле бери къайтыргъа итинедиле.

Балгобаевни билдиргенине кёре, турнирни ачылыууна Къалмукъ Республиканы президенти, ФИДЕ-ни президенти Кирсан Илюмжинов да келирге кюреширикди. Россейни шахмат федерациясыны башчыларындан а мында ким боллугъуну юсюнден сёлешиуле бардырыладыла.

Россейли шахматчыланы турнирде хорлар онгларыны юслеринден соруугъа жууап бере, Пётр Свидлер, Александр Грищук, Евгений Алексеев да къыралны олимпиада жыйымдыкъ командасына киргенлерин айтханды. Турнирге Петер Лекоча, Левон Аронянча, Василий Иванчукча айтхылыкъ шахматчыланы къатышханлары аны даражысын бийикге кётюреди, дегенди Балгобаев.

Технический советник къуллукъ мында бошдан кийирилмегенин да чертгенди ол. Нона Кабриндашвили эркинлик бермей, отузунчу жюрюуге дери, кеси алларына тенг эсепге келишип, оюнну тохтатыр онглары боллукъ тюйюлдю эришгенлени. Ол а 2008-2009 жыллада Гран-при оюнланы энчи этеди.

Пресс-конференциягъа КъМР-ни спорт эм туризм министри Аслан Афаунов, республиканы информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствону специалисти Заур Жилясов да къатышхандыла.

ОСМАНЛАНЫ Айшат.

ЗАКОН

Депутатланы властьларына къошхандыла

Ала энди мэрлени къуллукъларындан къыстаяллыкъдыла

Жер-жерли самоуправленияны юсюнден законнга тюзетиулени Къырал Дума мындан алгъаракъда къабыл кёргенди. Алагъа тийишлиликде жер-жерли депутатла, сылтау болса, энди муниципальный къуралыуланы башчыларын къуллукъларындан чыгъарыргъа эркиндиле.

Жер-жерли самоуправленияны юсюнден законнга тюзетиуле кийириуню юсюнден башламчылыкъны кереклилигин президент Федеральный Жыйылыугъа 2008 жылда 5-чи ноябрьде жиберген посланиясында айтханды. «Муниципальный башчыланы ишлерини качествосу эм къыйматлылыгъы бла байламлы вопросну кётюрюрге эрттеден бери да керек болуп турады», - деген эди ол заманда Дмитрий Медведев.

Къабыл этилген тюзетиулеге кёре, муниципальный депутатла жер-жерли башчыладан кеслерини ишлерини юслеринден отчёт этиуню излерге, сылтау болса уа, аланы къуллукъларындан чыгъарыргъа да эркиндиле. Аллай башламчылыкъны жер-жерли парламентарийле, регионну башчысы да этерге боллукъдула.

Тюзетиуле федеральный магъаналары эм энчи статуслары болгъан Москва эм Санкт-Петербург шахарланы мэрлерине къатылмайдыла. Мэрни ишден чыгъарыуну сылтауларына, тёленмеген ёнкючле, бюджет ырысхыны керексизиз жерлеге къоратыу, законнга бузукълукъ этиу (сюд анга шагъатлыкъ этсе), эмда юч айны, андан да кёп заманны ичинде борчларын толтурмай турса эм башха уллу терсликлери саналадыла. Шахарны башчысын ишден эркин этер ючюн, жер-жерли парламентни депутатларыны жыйылыуларында ол оноу ючюн парламентарийлени юч юлюшюнден экисинден аз болмагъан къаууму къол кётюрюрге керекди, деп айтылады документде. Законопроектге тийишлиликде депутатла, мэрни ишинден эркин этиу бла байламлы оноуну къабыл эте туруп, жер-жерли губернаторну оюмуна да эс бурургъа керекдиле.

«Муниципальный биригиуню битеу халкъ айыргъан башчысын бир аз къауум адамны юч юлюшюнден экиси къуллугъундан нек кетерирге керекдиле?» - деп соргъанды жыйылыуда коммунист Тамара Плетнёва. Президентни Къырал Думада полномочный келечиси Гарри Минх, ол соруугъа жууап бере, былай айтханды: «Сени мен жаратханма, ёлтюрген да мен этерикме деген» логика ишлемейди». Аны бла бирге уа документде айтылгъаннга кёре, ишден чыгъарылгъан мэр, ол отставкагъа кетгенден сора бардырылгъан айырыулада неда (болжалындан ётдюрюлген алгъа айырыулада) хорласа, кесини алгъыннгы жеринде ишлерге боллукъду.

Президентни башламчылыгъы жанлы болуп мындан алгъаракъда, КПРФ-никинден башха, битеу фракцияла да къол кётюргендиле. Жангы законопроект шахарланы бла эллени башчыларына къысыулукъ этиуню амалы, ол неда бу башчыны не тюрлю сылтау бла да къуллукъларындан чыгъарыуну законлу мурдоруна айланып къаллыкъды деп къоркъадыла коммунистле, дегенди КПРФ-ни члени Анатолий Локоть.

«**Труд**» газетден.

7-ЧИ АПРЕЛЬ - САУЛУКЪНУ БИТЕУДУНИЯ КЮНЮДЮ

Усталыкъны, жууаплылыкъны эмда тюзлюкню юлгюсю

Аны бла мен алгъаракълада танышханма. Болсада аз заманны ичинде окъуна аны юсюнден кёп иги зат билгенме. Не бек кюсесек да, аллай адамла бла бизге кюн сайын да тюбеширге тюшмейди. Алай, насыпха, ала бизни къатыбызда жашайдыла. Бюгюн мен аллайладан бирини – тюз ниетлилик, огъурлулукъ, чомартлылыкъ, сабырлыкъ дегенча, аламат ышанланы барысы да аны юсюнде болгъан, тауушлукъ врачны юсюнден айтыргъа сюеме.

Хасауланы Даусону жашы Мухарбий Къабарты-Малкъарны сыйлы врачыды, бийик категориялы хирургду. Медицина стажы 42 жылды. Аны бла сёлешип, ушакъ этип кетгенден сора, манга бир игилик къошулгъанча, ич дуниям да байыракъ болгъанча, кёлюм кётюрюлгенлей тургъанма. Мени бла жаланда врач угъай, айтхан сёзлери, сорууларыма берген жууаплары алай ариу эшитиле эдиле, алай хычыуун эдиле. Сёз саулукъну юсюнден баргъанда, ол аны бир белгисиз, сейирлик жанларын ачыкълагъан адам бла ушакъ этгенча кёрюне эди манга.

Билмейме, кёпмюдюле бизде кеслерини усталыкъларын жаратмагъанла. Хау, бардыла аллайла. Биреу бухгалтерни жеринде ёмюрден ахыргъа дери олтурур, ичинден устаз болургъа мурат этгенлей, пенсиягъа да кетер, муратына жетмей. Аллайлагъа ишлеген жерлеринде «узалып кёкден жулдузла алмайды», - дейдиле. Нек болады алай? Кеслерине ышанмагъанларындан. Иш усталыкъны «къалай да болсун, бир затха жарар» - деп сайлагъанларыны хатасындан.

Мухарбийге уа сабийликден окъуна кесинден къаты излей, былай этсем а къалай болур деп, жууаплылыкъны да сезе билиую болушхандыла. Школда окъугъан жылларында окъуна медицинаны сюйгенди. Анда ары сайлауу да анга кёре болгъанды. Жангылмагъанды. Керти ишге жетгенде да, сайлауун тюрлендирмегенди. Документлерин Ростовну медицина институтуна бергени да андан эди. Кесине базыннганы да, экзаменлени тынгылы бералгъаны да.

Анда окъугъан жылларында окъуна институтну поликлиникасында медбрат болуп тургъанды. Кёп кезиуледе хирургия операциялагъа къатышыргъа, мычымай медицина болушлукъ этерге тюшгенди. Хасау улу ол заманда окъуна адамны жашауу ючюн уллу жууаплылыкъны сезерге юйреннгенди. Институтну клиникасы кесин врач болургъа хазырлагъан жашха усталыкъны керти школу болгъанды, медицинаны не тюрлю жашырынлыкъларына да эринмей юйреннгенди. Окъуулу, сынаулу врачладан кёп зат билгенди. Бек башы уа – адамла бла ишлей, саусузну кёлюн ала юйренирге сюйгени эди.

Энтта да, кёп жылла озгъандан сора да, уллу жюрек ыразылыкъ бла эсгереди ол профессор Воробьёвну. «Хасау улу кечеги профессорду», - деучюсюн да унутмагъанды Мухарбий. Ол анга ёмюрлюк дерс бергенди. «Диагнозну эшитирге угъай, кёрюрге керекди», - деп юйретгенди.

Клиникада, хар замандача, кечеги дежурство. Барысы да жукълапдыла. Шошлукъ бийлепди. Эшик хылыф къагъылады.

- Доктор! Теркирек-теркирек... Келтиргендиле, - деп билдиреди медсестра. Саусузгъа къарап, диагнозун тохташдырады ол: инфаркт. Жюрек тохтагъанды.

- Массаж! – деп къычырады Хасау улу кеси-кесине. Аны ашыгъышлыкъ этмей, эркин къымылдауу, таукел узалыуу ийнаныулукъ бередиле. Ол жюрекге терк да, тынгылы да массаж этеди. Дагъыда массаж. Бир, эки, юч минут. Жашны бармакълары тириле башлагъан жюрекни къан тамырлары ишлеп тебирегенлерин сезедиле. Бир кесекден а ол,тук-тук этип, иги да къагъып, саусузгъа жан кире башлайды.

- Бек къыйынындан къутулдукъ, - деп, Мухарбий арыгъан бармакъларын тюзетеди. Энди саусуз ёлюмден къутхарылгъанына ийнаныргъа боллукъ эди. Хорлам, къыйын хорлам. Хасау улуну биринчи хорламы. Жашауу келген тиширыу айдан кёп жатханды. Мухарбий а, эрттеден ишлеген бирси докторла бла бирге, кюн сайын да анга къарагъанлай тургъанды.

Институтдан сора аны Нальчикде СПИД-ге къажау кюрешиу эм профилактика жаны бла арагъа тамата этедиле, артда уа Чегемде санэпидемстанцияны баш врачыны къуллугъуна саладыла. Ишни бийик даражада къурай билгенин, энчи эмда профессионал усталыгъын эсге алып, 1967 жылда Мухарбий Даусоевични республиканы ара шахарыны санэпидемстанциясыны баш врачыны къуллугъуна тийишли кёредиле.

Арт юч жылда ол КъМР-ни «Гигиена эм эпидемиология арасы» ФГУЗ-уну Бахсан райондагъы филиалыны баш врачы болуп ишлейди. Коллективде творчестволу, жолдашлыкъ хал, аны бла бирге къаты сурай билирге кереклиси, жууаплылыкъны сезиу да кеслерине жер тапханлай турадыла. Хар затха да жетишеди тамата. Кёп кезиуледе аны ишчи кюню юйде да бардырылады: анга келген къагъытлагъа къараргъа неда план жарашдырыргъа, доклад жазаргъа керек болады. Къарап турсагъыз: излей да, сурай да, оюм эте да билген, иш кёллю адамды дериксиз.

Тамата болгъан тынч тюйюлдю. Иш тап барырын жалчытыр ючюн, хар затны да алгъадан кёре, эслей билирге керекди. Бюгюн реконструкция, тамбла дагъыда бир жангы зат, бирси кюн а... Уллу, гитче болсун, аланы барысы да таматаны башын агъартхандыла. Сагъыш этдирген, жарсытхан, тапсыз тюшген кезиуле аз болмайдыла. Алайсыз Хасау улу кесини жашауун къыйматсызгъа санар эди.

Игиликгеча, тынгысызлыкъгъа да юйреннгенди ол. Коллегаларыны жетимишин бир заманда кесиникине санаргъа сюймегенди. Ишге чырмау болгъан тапсыз зат бар эсе, жартылыкъ кетерилмей тура эсе, кишиге да айып салмай, терсликни кесинде излегенди. Филиалда башламчылыкълары болгъан, ишлерин сюйген, эте да билген адамладан коллектив къуралгъанды. Анда уа баш врачны къыйыны аз тюйюлдю, иш кёллюлюкге, кертичиликге, ахшылыкъ этерге жетгенде, ол кеси хар жаны бла да энчи юлгю кёргюзтеди.

Ахырында Мухарбий Даусоевичден бизни барыбызны да тынгысыз этген бир къауум соруугъа жууап беририн тилегенбиз.

- СПИД жыйырманчы ёмюрню эминасыды, дейдиле. Ол мингле бла адамланы жашауларын юзеди. Ауруугъа контроль эм профилактика этиу жаны бла арагъа адамланы келирча этген симптомла къаллайладыла?

- СПИД аллай осал аурууду. Аны жаланда анализ этилгенден сора тохташдырыргъа боллукъду. Вирус, адамны чархына тюшюп, кёбейип башлайды, алай иммунодефицит ачыкъ болгъунчу кесин билдирмейди. Ол кезиуде уа адам аз да сууукъ тийип ауруса окъуна, аны кётюралмай, бек къыйналыргъа боллукъду.

- СПИД-ден ауругъанларын билгенле уа кеслерин къалай жюрютедиле? Аланы юйюрлерини членлери уа не айтадыла?

- Ол затха аланы кёз къарамлары башха-башхады. Бирлери уллу къайгъы этмейдиле, башхалары ийнанмай, жангылыч болур деп, экинчи кере анализ этерлерин излейдиле. Алай, жарсыугъа, жангылычлыкъ болмайды. Аурууну юсюнден билгенден сора аны букъдурургъа кюрешедиле, ол а бек къоркъуулуду. Саусузла бир зат да букъдурмай, ачыкъ айтханларындан сора юйюрле чачылгъан кезиуле да боладыла.

- Бу аурууну тинтиуде жашырынлыкъ (анонимность) керекмиди?

- Керекди. Жашырынлыкъ болмаса, арагъа хазна келсинле. Алай аурумагъанла, ишекли болгъанла да келедиле. Ауруулары тохташдырылгъанла уа аны жаяргъа, башхалагъа жукъдурургъа жарамагъаныны юсюнден расписка бередиле. Ала башхалагъа жукъдурсала, уголовный жууаплылыкъгъа тартыладыла, алагъа сегиз жылгъа дери тутмакъда турургъа сюд этилирге боллукъду.

- Бек къоркъуулулагъа къайсыларын санаргъа боллукъду?

- Наркоманланы, проституткаланы, тутмакъланы, водительлени, туристлени. Бегирекда донорланы: Къабарты-Малкъарда кёбюсюнде донорла бомжладыла, наркоманладыла, алкоголикледиле. Алагъа башха тюйюлдю сомла тюшселе.

- Туристледен а къоркъуу чыгъаргъа боллукъмуду?

- Бир жерден башха жерге кёче айланнган адамла, туристле, аланы араларында къахмеле да бардыла, СПИД-ни, башха венерический аурууланы жаяргъа къоркъуулулагъа саналадыла. Саякъланы чачып, къуууп къыстагъанлыкъгъа, аны бла бу къоркъуулу ишни тохтатыргъа неда ахырына жетерге къолдан келлик тюйюлдю. Алай болса, ала контрольсуз къаллыкъдыла. Ол а бютюнда къоркъуулуду. Былайда адамланы, бегирекда жаш тёлюню, саулукълары, миллетни саулугъу ючюн тынгылы мадарла этилирге керекдиле.

Мухарбий Даусоевични юсюнден бир-эки сёз айтырларын тилегенибизде, коллегалары былай дегендиле:

- Уллу усталыгъы болгъан врачды, оюмлу эм фахмулу таматады. Жангылычлыкъладан хар заманда да тюз оюм эте биледи. Ишге къаты, тюзлюкню сюйген, адамланы саулукълары ючюн къайгъыргъан башчыды. Сени ангылай эселе, насып деген олду, дейдиле. Хасау улу къолунда ишлегенлени барысын да ангылайды, ала да аны ангылайдыла .

МухамедКАРДАНОВ, Россейни Журналистлерини союзуну члени.

Алимле юйретедиле

Кюзлюкле тирликли болурча

Мирзеулюклени, мирзеулюк-къудору битимлени ёсдюрюу жерчиликни баш магъаналы бёлюмлеринден бириди. Озгъан жылда бизни республикада ала 190 минг гектар жерни алып, гектарны тирликлилиги орта эсеп бла 32,3 центнер болгъан эди. Терк районну сабанчылары Зольск райондан «Белокаменский» совхоз бла «Псынадаха» коллектив эл мюлк предприятие, Бахсан райондан «Псыхурей», Прохладна райондан «СКВО», Май райондан «Ленинчиле» мюлкледе уа хар гектардан 35 центнерден артыкъ мирзеу жыйылгъанды.

Жетишимлеге къоша барыр ючюн, кюзлюклени быйылгъа бай тирлигини мурдорун салыуну мадарлары этилген эдиле. Кертиди, бир къауум мюлкледе ол ишни тамамлауда чырмаула да чыкъгъандыла. Кюзлюкле себиллик участкалада ёсдюрюлген нартюхню, чёплеуню тирлигин жыйыу узакъгъа созулуп, жер жарашдырыу эм урлукъ себиу кечге къалдырылгъан эди. Алай бла, будайны, арпаны да урлукълары иги чыкъмай, битимле къышха къарыу алмай кетген сабанла болгъандыла.

Мирзеулюклени тирликлиликлерини мурдору битимле къошланнган кезиуде салынады. Аны себепли кюзлюк сабанлада жаз башында шарт мадарла этерге керек болады.

Коллектив эм аренда мюлклени, жерчилик бла кюрешген башха предприятияланы специалистлери сабанланы къошакъ халда жер семиртгичле бла байыкъландырыуну къалай бардырыргъа керек болгъаныны юсюнден бир акъылгъа келалмайдыла. Бирле семиртгичлени битимлени юслерине себип къоюуну, башхала уа тамырларына жетдирип бериуню жаратадыла.

Тинтиуле, сынаула кёргюзтгенлерин эсге алып, биз быллай акъылгъа келгенбиз: кюзлюкле жаз башына иги къошланып, къалын эм кюч алып чыкъгъан эселе, ала себилирден алгъа жер семиртилген эсе, шёндю ол сабанлагъа семиртгичле себер кереклиси жокъду. Битимле жукъа чыгъып, иги къошланмай къалып эселе уа, бек алгъа этиллик иш семиртгичле бериудю.

Бир къауум мюлкледе семиртгичлени битимлени юслерине себип къоюу бла бирге, терен тюшюрюп, тамырланы тенгликлеринде бериуню да хайырланадыла. Битимле тынгылы къошланып тебиреген кезиуде, урлукъ себиучю агрегатланы болушлукълары бла. Семиртгичле битимлени тамырларыны теренликлерине жетдирилип берилселе, тирликлик 3,5-4,5 центнерге кётюрюлгенин сынагъанбыз. Ол ишни тамамлауда мирзеулюклени урлукъларын себиуде керек болуучу СУК-24 эм СЗ-36 маркалы сеялкаланы хайырланадыла, аланы будай-арпа тизгинлеге кёнделен бардырадыла.

Битимлени тирликлиликлерин ёсдюрюуде жержерли семиртгичлени да жетишимли хайырланыргъа боллукъду. Биз бардыргъан сынаула кёргюзтгенлерича, гектаргъа бир тонна мешхут чачылса, кюзлюк будайны хар гектарыны тирлигине 2-3 центнер къошулады. Алай этилсе, биринчиден, жер битимлени айныуларына керек боллукъ затла бла байыкъландырылады. Дагъыда бир игиси – топуракъгъа файдалы микроорганизмле кёп тюшедиле да, ала уа битимле хайырланалмай тургъан затланы жараулу халгъа жетдиредиле.

Кюзлюклеге жаз башында къарау комплексге ол сабанланы топурагъын жумушатыу да киреди. Артыкъда ауур, жабышмакълы неда къатып къалыучу топурагъы болгъан жерледе ол амал бек хайырлыды. Къыйтхы этилгенде жерни мылылыгъы сакъланады, топуракъда хауа айланырча болады. Андан сора да, хайырлы микроорганизмле иги айныйдыла да, мугут аурууланы, энди ёсюп башлагъан заранлы хансланы къурутадыла.

Мирзеулюклени бай тирлигин ёсдюрюуде урлукъла жараулу болгъанлары уллу магъананы тутады. Бизни республикада шёндю кюзлюк будайны терк айныгъан сортлары – «Княжна», «Половчанка», «Скифиянка», «Юна», «Мурат», «Подарок Дону» эм башхала хайырланыладыла.

Сабанда болум тинтиле туруп, битимлени къалынлыкъларына эс бурургъа тийишлиди. Ала жукъаракъ эселе, будай башланы хар биринде бюртюкле кёп боладыла, тирлик да - анга кёре. Бир квадрат метрде иги айныгъан 150-200 битим бар эсе, хар гектардан 35-45 центнер мирзеу алыргъа боллукъду.

Битимлени саны андан аз эсе, къошакъ халда урлукъ себерге керекди. Арпа, дисклери болгъан сеялка бла, къыйтхы да къошулуп, жер семиртгичле берилип не къадар эртте себилсе, бай тирлик берликди. Кюзлюкле жукъа чыгъып, бир гектаргъа алгъанда, тохташдырылгъан марданы ючден биринден аз битим бар эсе, бек игиси аллай участкалада жангыдан нартюх неда башха жазлыкъ битимни урлукъларын себип къоюуду.

Кюзлюк будайны тирликлигин ёсдюрюуню дагъыда бир технология амалы битимлени сабакълары айнып тебиреген кезиуде азот семиртгичлени къошакъ халда экинчи кере бериудю, бир гектаргъа 35 килограммдан оздурмай. Аны ёлчеми хар участкада болумгъа кёре, битимлени чапыракъларын тинтиуню энчи амалы бла тохташдырылады.

Огъары келтирилген жумушладан сора да, кюзлюкле ёсдюрюлген сабанланы заранлы хансларын къурутуу иги хайыр береди. Ол ишде кесибизни къыралда чыгъарылгъан 2,4Д къауумдан гербицидле кенг хайырланыладыла. Бек игиси - аминная соль - бир гектаргъа 0,7-1,6 литр, «Бактрил» деген препарат - 1,5-1,7 литр, «Диален» - 1,9-2,5 литр себилседи. Ол гербицидлени ачыкъ кюнде, хауаны жылылыгъы 16-23 градусха жетгенде, желни терклиги да бир секундха 2-3 метрден озмагъан кезиуде чачадыла. Препаратла тийишлисича хайырланылсала, сабанланы заранлы хансла ры 65-90 процентге кетериледиле да, бир гектарны тирликлилиги 3-3,5 центнерге кётюрюледи. Ол ишни битимлени сабакълары жайылып тебирегенден быргъы болуп башланнгынчы дери тамамлагъан игиди.

Сабанлада ауруула кенг жайылып башларла деген къоркъуу чыкъса да, шарт мадарла этмей жарарыкъ тюйюлдю. Мучнистая роса, тот этиу, септориоз эм фузариоз деген ауруулагъа къажау кюрешде будай, арпа баш къусхан кезиуде фосфор-калий семиртгичлени битимлени юслерине себедиле да, тильт препаратны бир гектаргъа 0,5 килограмм, рексни 0,4-0,6 килограмм мардада чачадыла. Кюе гебенек, пьявица, клоп-черепашка эм башха аурууланы болдурмаз, къурутур ючюн, арриво гербицидни бир гектаргъа 0,2 литр, фьюрини 0,07-0,1 литр, каратэни 0,15-0,2 литр къоратадыла.

Жыл сайын кюзлюклеге бек уллу хата клоп-черепашка келтиреди. Ол будай сабакъланы, ала жайылгъан кезиулеринде, быргъыгъа айланып тебирегенлеринде бузады, аны балалары уа будай бишип бошагъан кезиуге дери да къоркъуулудула. Аллай балала эм гитче бюрчечикле хата этселе, будайны бюртюклери ууакъла боладыла, сепгенде иги чыкъмайдыла. Ол мирзеуден иги качестволу ётмекгыржын этерге да онг болмайды.

Сабанлагъа суу салыу да иги хайыр бергенин кёпжыллыкъ сынаула кёргюзтгендиле. Ол иш эки кере этиледи. Биринчиси, битимлени сабакълары къуралып тебирегенлеринде, экинчиси - ала баш къусхан заманда. Топуракъны мылылыгъын эсепге алыу бла хар жолдан бир гектаргъа 350-450 кубометр суу къоратылады.

Мирон ХАНИЕВ, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны агрономия кафедрасыны профессору, Россей Федерацияны сыйлы агрономы.

«**Республикада халкъгъа билим бериуню отличниги» Занибекланы Асият Межгитовна Огъары Малкъарны экинчи номерли орта школунда башланнган класслада устаз болуп 38 жыл ишлейди. Аны окъуучулары хар жаны бла да хунерлиледиле. Сабийле ишлеген затла класслада ким да кёрюрча жерде салыныпдыла.**

Суратда: Занибекланы Асият экинчи классны окъуучусу Герузланы Фатима бла.

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

Тинтиуле

Табийгъат – эм иги дарман

Америкалы тинтиучюле толу ийнаныулукъда айтханларына кёре, табийгъат бла байламлыгъыгъыз не къадар къаршы болса, кюч-къарыу, психика эм социальный жаны бла болумларыгъыз аллай бир кючленирикдиле. Социально-экономика статуслары не тюрлюле болсала да, юйлери агъачха, жашил битимле кёп ёсген жерлеге жууукъда орналып эселе, уллайгъан адамланы ёмюрлери узагъыракъ болады.

Аланы терезелеринден табийгъатны аламат жерлери дайым да кёрюнюп тургъан окъуу юйлени школчулары эм студентлери иги окъуйдула, къылыкъсыз, хыличи сабийле уа иги жанына биле-биле тюрленедиле. Табийгъатха жууукъда жашагъан жаш юйюрле, бир бирлери бла хазна сёз болмай, тюйюшмей жашайдыла.

Бауур артыкъ ауурлукъну жаратмайды

Америкалы алимле мындан алгъаракъда ачыкълагъанларыча, адамны ауурлугъу не къадар аз болса, бауургъа аллай бир игиди. Тинтиучюле пациентлери бла сынау ишлени бардыра туруп ангылагъанларына кёре, ашазыкъны аз калориялы тюрлюлерин хайырланыу ауурлукъну азайтыргъа, алай бла уа, бауурну халын игилендирирге ахшы болушады. Бюгюнлюкде белгили болгъаныча, кесини ауурлугъун тогъуз процентге азайтхан адамны бауруну бузулгъан жерлери иги бола башлайдыла.

Концерт

Сейирлик макъамла эшитилгендиле

КъМР-ни филармониясыны симфония оркестрини концертин классика музыканы сюйгенле ашыгъып сакълаучудула. Бу жол да Къырал концерт залгъа кёпле келген эдиле.

Оркестрни концертлерине дайым да баргъан эслерикди залда музыкантла, искусствону, культураны келечилери иги кесек болгъанларын. Алай аны бир концертин къоймай жюрюгенле да аз тюйюлдюле. Бу жол ала аслам эдиле. Дагъыда къууандыргъан шарт: жаш адамла да излейдиле классика музыкагъа тынгыларгъа.

Оркестрни баш дирижёру, художестволу башчысы Борис Темирканов, башха заманладача, бир-эки композиторну чыгъармаларын сайлап къоймагъанды. Бу жол ол музыкантла бла орус, тыш къыраллы композиторланы чыгъармаларын эшитдиргендиле.

Ингирни уа А. Даргомыжскийни «Русалка» операсындан увертюра бла ачхандыла. Концертни бардыргъан композитор Джабраил Хаупа композиторну сейирлик музыкасыны юсюнден айтып бошагъанлай, олсагъат анга тынгылагъан къараучу, алайлыгъына тюшюнюп, «Русалканы» авторлары А. Пушкинни бла А. Даргомыжскийни жомакъ дунияларында да болгъандыла.

Италияны композиторларыны музыкалары аны кесине, адамларына да ушайдыла. Эрттенликде чыгъа келген кюн къызыулугъун дуниягъа ийгенчады Л. Керубинини концертде согъулгъан увертюрасы. Темпераментлери къайнагъан халкъ аны искусствода да кёргюзтмей къоймайды.

Бетховенни «Прометейинден» юзюкле да бу жарыкъ кечени бютюнда жарытхандыла. Анда Хаупа айтханлай, Дж. Вердини «Травиатасын» эшитген хазна унутсун аны башланнган кесегин. Ол ариу музыкагъа тынгылай, жюрекледе вальс да ойнай эди.

Аны сезгенча, концертни ахырында М. Машковскийни «Три танца» эм И. Штраусну «Весенние голоса» деген вальс халда жазылгъан чыгъармаларын сокъду оркестр. Жаз башыны кюню, тауушлары, шыбырдауу, табийгъатны жангырыуу бла бирге ол ариу музыка къараучугъа жарыкълыкъ, иги кёллюлюк бергенча кёрюндю.

Залдан чыгъып бара, тиширыуладан бири: «Ариу концерт эди», - деди нёгерине. – Жаланда оркестр концертлерин андан узунуракъ нек эте болмазла?» - деп, бир кесек «ачлай» къалгъанын билдирди. Алай эсе, Б.Темирканов музыкантлары бла этген муратларына жетгендиле.

САРАККУЛАНЫ Асият.

БАШЛАМЧЫЛЫКЪ

Жамауат жыйылыучу жерледе ичилген аракъы игида багъа боллукъду. Правительство эшикде аракъы ичерге сюйгенлени жууапха тартыуну къатыландырыуну юсюнден законопроектни Къырал Думагъа бергенди. Башда сагъынылгъан бузукълукъ иш ючюн тёленирик тазир 5000 сомгъа жетерге боллукъду.

Аракъы ичгеннге – 5000 сом тазир

Кючлю ичгини парклада, стадионлада эм жамауат транспортда ичиу ючюн бузукъчула тёлерик тазир 10 кереге кёбейирикди. Россейни Правительствосу мындан алгъаракъда Къырал Думагъа правкагъа Административ бузукълукъланы юслеринден кодексге кийирилирге тийишли тюзетиулени юслеринден законопроектни бергенди. Ол документде айтылгъанына кёре, 12 градусдан кючлю ичгилени жамауат аслам жыйылыучу жерледе – орамлада, стадионлада, скверледе, парклада эм жамауат транспортда – самолётлада, автобуслада, трамвайлада, электричкалада – ичиучю бузукъчулагъа 1 мингден 5 минг сомгъа дери тазир салынырыкъды. Бусагъатда уа 300-ден 500 сомгъа дери тёлетдиредиле.

Ичгини жамауат жыйылыучу жерледе ичиу ючюн тазир тёлеу 2007 жылда, депутатла Правогъа административ бузукълукъланы юслеринден кодексге тюзетиулени къабыл этгенлеринден сора кийирилгенди. Ары дери уа, 2005 жылдан башлап, сыраны стадионлада эм транспортда ичерге эркинлик сыйырылгъан эди. Аны бла бирге уа абадан адамланы парклада, орамлада сыра ичерге эркинликлери бар эди. Кертиди, башда айтылгъаныча, жууапха тартыуну къыйматы хазна тюйюл эди. Сёз ючюн, ол тюрлю тазирледен 2008 жылда Благовещенскде жыйылгъан ахча жаланда 32 минг сом болгъанды. «Жамаут жыйылыучу жерледе ичгилени хайырланыу жукъгъан аурууну жайылыууна ушап къалгъанды», - дегенди «Трудха» Къырал Думаны Информация политика жаны бла комитетини члени Роберт Шлегель. Къырал Думаны Юйюрню, тиширыуланы эм сабийлени вопрослары жаны бла комитетини члени Елена Афанасьеваны оюмуна кёре уа, жууапха тартыуну къатыландырыу орамлада кюйсюзлюкню, былхымсызлыкъны бир кесек азайтыргъа боллукъду. «Бегирекда къоркъуулу жерле – стадионла бла жамауат транспортдула, - деп къошханды ол. – Эсирип тургъан къауумла айтылгъан затланы хазна ангыламайдыла, алай бла уа хатасыз адамла къыйынлыкъ сынаргъа, ёлюрге окъуна боллукъдула».

Миллет стратегия жаны бла советни сопредседатели Валерий Хомяковну айтыууна кёре уа, башда сагъынылгъан законопроектни къабыл этселе да, аны хайыры хазна боллукъ тюйюлдю. «Бизни адамларыбыз къалай юйреннгендиле? – дейди эксперт. – Алай этерге жарамайды деп айтылса, бир-бирле, ол излемге къажаулукъларын кёргюзте, жарамагъан затны этип кёрюрге сюедиле. Аны бла бирге уа, - дейди В.Хомяков, - ол тюрлю законопроект къабыл этилсе, милициячылагъа коррупциягъа къатышыргъа онгла табыллыкъдыла».

«**Труд**» газетден.

Ата-ананланы жыйылыуу

Тырнауз шахарда билим бериуню «Гимназия» муниципальный учреждениясында ата-ананланы сейирлик жыйылыуу болгъанды. Анга, шахар школланы окъуучуларыны ата-аналарындан бла педагогларындан сора да, жер-жерли властьны, право низамны сакълаучу органланы, саулукъ сакълауну, культураны, спортну, динни учреждениялары келечилери да келгендиле. Жыйылыуну шарт темасы белгиленнген эди: «Жамауатны шёндюгю социокультура болумларын эсге алыу бла юйюрде сабийлени юйретиу».

Юйюрде юйретиуге баш магъана берип

Билим бериуню район управлениясыны таматасы Моллаланы Сюлемен кесини сёлешиуюнде юйретиу иш билим бериуню магъаналы кесеги болгъанлай къалгъанын чертгенди. Жангы проблемала чыгъа келгенлери себепли школ кесини педагог ориентирлерин тюрлендире барыргъа керекди. Аланы бек къыйынларындан бири – ниет эм адеп-къылыкъ жаны бла юйретиуню эмда инсанны ёсдюрюуню проблемасыды. Аны жетишимли тамамлауну жалчытыр ючюн, педагогика ишде кёп затха жангыдан къараргъа, школчула бла ишлеуню къыйматына, формасына бла амалларына тюрлениуле кийирирге керекди.

Аллай тюрлениуле уа этиле турадыла. Районну билим берген битеу учрежденияларында школгъа кеслери оноу этиуню активлери айырылгъандыла, ол а окъуучула кеси жашауларын кеслери къураучула болгъанларын сезерге онг береди. Сабийле кеслерини сайлауларына кёре кружоклагъа, клублагъа, спорт секциялагъа жюрюйдюле, ол а аланы орамда осал ишледен сакъларгъа себеплик этеди. Кёп школлада билим бериуню учрежденияларыны бла юйюрлени бирге ишлеулерине жетиширге бурулгъан программала жарашдырылгъандыла эмда жашауда бардырыладыла.

Алада ата-анала юйюрде юйретиуню юсюнден кёп хайырлы информация алырча, тематика жыйылыула да бардырыладыла. Проблеманы заманында эслер эмда тапсыз болумгъа тюшген кезиуде стрессден сабийни сакъларгъа болушур ючюн, социальный педагогла болумгъа къарагъанлай эмда эс бургъанлай турадыла. Тапсыз юйюрлени, социальный жаны бла къоркъуулу болумда болгъан эмда дерслеге жюрюмеген неда кёп кезиуледе школгъа келмей къалгъан сабийлени юслеринден хар жерде да шартланы банклары къуралгъандыла. Право билимлери не халда болгъанын ачыкълар муратда билим бериуню процессине къатышханланы анкеталары жарашдырыладыла.

Болсада алыкъа ишни бу жанын игилендирирге керекди. Бюгюнлюкде районда «къоркъуулу къауумгъа» саналгъан 34 юйюр болгъаны айтылгъанды. Ала толу болмагъан, кеслерини ата-аналыкъ борчларын толтурургъа сюймеген юйюрледиле.

Районну прокурору Валерий Кануков кесини сёлешиуюнде акъылбалыкъ болмагъанланы арасында аманлыкъчылыкъны юсюнден тынгылы айтханды. 2008 жылда ала тогъуз аманлыкъ иш этгендиле. Ала кёбюсюнде башхаланы ырысхыларын урлау бла байламлыдыла. Ол затха онг берген баш сылтаула – ата-ананланы жанындан акъылбалыкъ болмагъанлагъа контроль этиуню къарыусузлугъуду, андан сора да, кеслери алларына къалгъан эмда право низамгъа бузукълукъ этген сабийле бла профилактика бардыргъан системаны органларыны иги ишлемегенлериди.

Быллай тарихле келтирилгендиле: ич ишлени район бёлюмюню акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла подразделениясында профилактика эсепде бюгюнлюкде акъылбалыкъ болмагъанладан 13-сю бардыла. Аладан тогъузусу – жамауатха келишмеген (къаукъалакъ айланыу, факъыралыкъ, юйюрден кетиу) жашау халны бардыргъанладыла, тёртюсю – уголовный жууапха тартыргъа жыл санлары жетгинчи аманлыкъ ишле этгенледиле. Эсепде болгъанланы арасында районну школларыны окъуучулары да бардыла. Прокурор педагогланы, ата-ананланы, битеу да тийишли адамланы сабийлени юйретиу бла кёбюрек кюреширге, аланы ишни ол неда бу тюрлюлерине, кружоклагъа, спорт секциялагъа кёбюрек къатышырларын жалчытыргъа чакъыргъанды. Алайсыз акъылбалыкъ болмагъанланы аманлыкъ ишлеге къатышыулары бла байламлы хал иги жанына тюрленирик тюйюлдю.

Жыйылыуда кеслерини кёз къарамларын айтып, была сёлешгендиле: гимназияны башланнган классларыны устазы Светлана Бахтиева, Кёнделенде биринчи номерли орта школну башчылыкъ этиу жаны бла советини члени Маммеланы Марина, сабийлени бла жаш адамланы чыгъармачылыкъларын айнытыуну арасыны директоруну заместители Будайланы Лиза, Тырнауузда экинчи номерли орта школну осуйлукъ советини члени Черкесланы Фатима, районну иймамы Метланы Нух, иеромонах Игорь. Сёлешиулени кезиуюнде жыйылгъанла окъуучуланы солууларын къурауну, къошакъ билим бериуню учрежденияларыны ишлерини юсюнден видеоматериаллагъа къарагъандыла эмда жаш адамла кеслерини кючлерин, хунерлерин да къайда хайырланыргъа боллугъу бла шагъырейленнгендиле.

Сёлешиулени бошай туруп, Элбрус районну администрациясыны башчысыны заместители Афашокъаланы Раиса юйретиу ишни бек магъаналыгъа саналмагъан бир жаны да жокъду, деп чертгенди. Шёндюгюлю жаш тёлюню жамауатны тийишли членни болурча ёсдюрюр ючюн, битеу кючню салыргъа керекди. Андан сора да, ол право низамны сакълаучу органлада ишлегенлени къатышыулары бла ата-ананланы битеулю билим бериулерин жангыртыргъа, класс башчыланы, социальный педагогланы, психологланы ишлерин тирилтирге, ата-ананланы клубларын, советлерин къураргъа керек болгъаныны юсюнден рекомендация бергенди. Ата-ананланы коллективлерин билим бериуню процессине, школгъа башчылыкъ этиуню вопросларын тамамлаугъа тири къатышдырыргъа керекди. Битеу тийишли адамланы къатышыулары бла юйретиуню целевой программасын да жарашдырыр керекли болуп турады.

Ата-ананланы уллу кенгешлерини ахырында районда жашагъанланы барысын да юйретиу ишге тири къатышыргъа чакъыргъан резолюция къабыл этилгенди. Жыйылыугъа келгенлени барысына да билим бериуню район управлениясыны методистлери жарашдыргъан «Сабийлеге сюймекликни саугъа этигиз» деген проспектле берилгендиле. Алада сабийлени юйретиу жаны бла педагог оюмла ангылашыныулу формада жазылгъандыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Футбол

Аман тёрени бузалмадыла

Ючюнчю турда «Спартак-Нальчик» ыйых кюн Москвада «Спартак» бла тюбешгенди. Озгъан 3 сезонну ичинде нальчикчиле къонакъбайланы бир кере да хорлаялмагъандыла. Бу жол а ол жорукъну бузар акъыллы эдиле.

Алай москвачыланы да оюнну тынч берип къояр акъыллары жокъ эди. Нек дегенде, команда бу оюнда къытдырса, аны шёндюгю баш тренери М. Лаудруп, сёзсюз, отставкагъа кете эди. Экинчиден а, ала бу оюнда хорламларын командаланы алгъыннгы тренерлеринден бири, бу кюнледе жашаудан кетген Г. Федотовха жораларгъа сюе эдиле. Аны себепли оюн сейир боллугъуна ишеклик жокъ эди.

Ал минутладан да москвачыла оюнну Радични къабакъ эшиклери таба чабыууллукъдан башлагъандыла. Нальчикчилени голкиперлери Веллитон ашыргъан топну аягъы бла бир жанына уруп чыгъарады. Ызы бла уа Баженов гол урур акъыл бла бизни къабакъ эшикле таба чабады. Алай топну терсине уруп иеди.

Къонакъла бир кесек эс тапхандан сора оюнну москвачыланы жанына ётдюргендиле. Калимуллин ашыргъан топну аланы голкиперлери Стипе Плетикоса кючден тутханды. Ызы бла Джудович да, аллай бир кезиу къурап, москвачыланы къайгъы этдиргенди. Солургъа кетерге бир минут къалгъанлай, тазир майдандан 20 метрде бизникиле жорукъну бузадыла. Арбитр алайда штрафной белгилейди. Аны толтурургъа Алексге буюрулады. Ол а топну нальчикчилени къабакъ эшиклерине кийиреди - 1:0.

Экинчи таймны да къонакъбайла тири башлайдыла. Алай бла 49-чу минутда Веллитон, Кариока жиберген топну нальчикчилени къабакъларына кийирип, эсепни 2:0 этеди. Андан арысында эсеп тюрленмегенди. Ол аланы «Спартак-Нальчик» бла 7 тюбешиулеринде бешинчи хорламларыды. Бизникилеге уа «хыйныларын» тешерге эм футболну сюйгенлени голла бла къууандырыр ючюн, баям, къара къойну къурманнга кесерге керекди.

Эндиги оюнун а «Спартак-Нальчик» кеси стадионунда 12-чи апрельде «Сатурн» бла ётдюрлюкдю.

РОССЕЙНИ ЧЕМПИОНАТЫНЫ 3-чю ТУРДАН СОРА ТАБЛИЦАСЫ

	Командала	О.	Х.	Тб	Къ.	Т.	Оч.
1.	«Зенит»	3	2	1	0	6-2	7
2.	«Терек»	3	2	1	0	2-0	7
3.	«Динамо» М	3	2	0	1	4-3	6
4.	«Крылья Советов»	3	2	0	1	3-2	6
5.	«Рубин»	3	1	2	0	3-0	5
6.	«Локомотив»	3	1	2	0	4-3	5
7.	«Ростов»	3	1	2	0	2-1	5
8.	ЦСКА	3	1	1	1	3-1	4
9.	«Спартак» М	3	1	1	1	3-2	4
10.	«Сатурн»	3	1	0	2	3-6	3
11.	«Кубань»	3	1	0	2	2-5	3
12.	«Томь»	3	1	0	2	1-4	3
13.	«Амкар»	3	0	2	1	0-1	2
14.	«Москва»	3	0	2	1	0-1	2
15.	«Химки»	3	0	1	2	3-5	1
16.	**«Спартак-Нальчик»**	**3**	**0**	**1**	**2**	**0-3**	**1**

Бахша командала былай ойнагъандыла:

«Химки» - «Ростов»-0:1
«Терек» - «Динамо»-1:0
«Рубин» - «Москва»-0:0
«Сатурн» - «Кубань»-2:1
«Томь» - «Зенит»-0:3
«Локомотив» - «Крылья Советов»-2:1
«Амкар»-ЦСКА - 0:0

Д. АЛЬБЕРТОВ.

Аз-аздан сынау жыядыла

Тырнауузда энчи футбол класс къураyну юсюнден оюм эки жыл мындан алгъа туугъан эди. Аны керекге санагъанладан бири 1-чи номерли лицейни директору Мухамед Лихов болгъанды. Жаш футболистлеге ол кесини окъуу учреждениясында энчи класс бёлгенди. Аны къурагъан а нальчикчи «Спартакны» алгъыннгы ойнаучусу эм шахар футбол команданы тренери Руслан Кумаховду. Бу башламчылыкъны баш мураты уа футболну сюйген эм анга хунерлери болгъан жашчыкъладан тынгылы футболчуланы къауумун къураyду.

- Биз бу ишде биринчиле тюйюлбюз, - дейди Руслан.- Быллай классла Нальчикде, башха районлада да бардыла. Битеу да эки къауумгъа, ала 1999-2000 жыллада туугъанладыла, 30 адам алгъанбыз. Эки жылны ичинде жашчыкъла ыйыкъгъа тёрт кере жарау этип окъуйдула. Алыкъа ала биринчи атламларын эте турадыла эм бийик кёрюмдюле болдурур ючюн а, иги кесек заман, къарыу да керекди.

Болсада жаш футболчула кеслерини биринчи эришиулерин бардыргъандыла. Кёп болмай лицейде Малкъар халкъны къыраллыгъы къайтарылгъан кюнге аталып биринчи кере сабий командаланы араларында гитче футболдан турнир бардырылгъанды. Анга дагъыда райондан бир команда, «Спартак-Нальчик» клубну жаш сохталары эм Нальчикни олимпиада резервини специализацияланнган сабий-жаш тёлю спорт школуну келечилери да къатышхандыла.

Къонакъла жыл санлары бла лицейчиледен абадан эдиле эм тюрлю-тюрлю эришиуледе сынаулары болгъаны себепли тюшген онгланы ычхындырмагъандыла. Болсада тырнауузчулагъа бу эришиуде хорлам болдуруу артыкъ магъаналы тюйюл эди. Аланы тренерлери жашчыкъланы къалай ойнагъанларын кёргенди, къаллай кемчиликле болгъанларын эм энчи не затха эс бёлюрге кереклисин белгилегенди. Ол затланы кетериу а аланы мындан ары айныуларына себеплик этерикди.

Хорлагъан командалагъа кубокланы бла саугъаланы районну жаш тёлюню ишлери, физкультура эм туризм жаны бла комитети бергенди. Бек иги ойнаучулагъа уа, аланы араларында тырнауузчула Джубуланы Сеит бла Тимур Чумаков да бар эдиле, саугъагъа футбол топла берилгендиле.

Анатолий ТАЛАЕВ.

Болум

Сиз бу суратда кёрген тиширыу Аппайланы Борисни къызы Эммады. Ол кесинлей тёрт сабий ёсдюреди. Аладан бири сакъатды. Бюгюнлюкде юйюр Къабарты орамда баракладан биринде баш кечиндиреди. Алай шёндю ол юйлени оюп кетерирге деген оноу чыкъгъанды эм анда жашагъанланы кетигиз деп къысып турадыла.

Бу юйюрню юсюнден бизни редакциягъа «Таза жюрекле» деген жандауурлукъ организацияны таматасы Ратмир Каров билдиргенди эм болушлукъ этер онг бар эсе, бир жанында къалмазыбызны тилегенди. Алай бла биз ол юйюр жашагъан жерге баргъанбыз.

Эмма айтханнга кёре, эри болмагъаны себепли анга тёрт сабий бла хакъ тёлепгъанын эшитеди. Сора аны оюлгъан жерлерин кеси кючю бла бусагъатдагъы халгъа келтирип кёчеди. Алай ол кёчюу эркинликсиз этилгени эм аланы мында прописукалары болмагъаны себепли бюгюнлюкде аланы къыстай турадыла. Барыр жер а жокъ...

Бу юйюрге болушургъа, башда айтханымча, «Таза жюрекле» организация кюнган ахча ючюн къырал ол ана капиталны ётдюрюп къоярыкъды.

Юйюр жашагъан фатарны ич кёрюмдюсю.

Керти халаллыгъыбызны кёргюзтейик

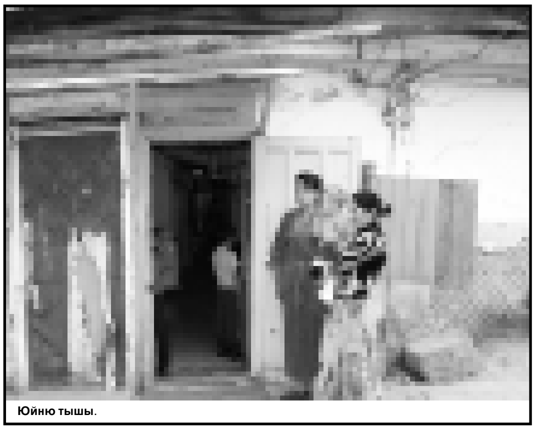

Юйню тышы.

- Мен, - дейди ол,- бу болумда болушлукъ этерча тилек бла кёп организациялада болгъанма. Башха амал къалмагъандан сора уа, КъМР-ни Президентини сайтына организациябызны атындан письмо жазгъанбыз. Аны КъМР-ни урунуу эм социальный айнытыу министри Тюбейланы Альбертге жибергендиле. Ол да аны орунбасарларындан бирине ётдюргенди. Алай алыкъын аладан бир тюрлю жууап келмегенди.

Ол письмону юсюнден биз министерствогъа сёлешгенбиз. Андан жууапны жаланда бир кюнден сора бергендиле. Министрни орунбасары Фатима Амшокова билдиргеннге кёре, бюгюнлюкде министерство письмода айтылгъан тилекни толтурууну амалларын излей турады.

Алайды да, Аппайланы Эммагъа эм аны тёрт сабийине бир тюрлю болушлукъ этерге сюйгенле редакциягъа 47-26-39 телефон номерге сёлеширге боллукъдула.

фатарлада жашаргъа тюшгенди. Абадан къызы Жамилягъа 14 жыл, бек гитчеси Ринатагъа уа жыл чакълы болады. Ол кеси уа «Горзеленхозда» ишлейди. Ахыр фатардан а аны иеси къыш жууукълашхан кезиуде къыстагъанды. Эшикде къалгъан ана бу шёндю жашай тургъан баракда отоу бош болгъанын эшитеди... решеди. Аны таматасы Ратмир Каров айтханнга кёре, бу болумдан чыгъар амал а барды. Артда туугъан сабий ючюн Эммагъа ана ахча берилгенди. Белгилисича, аны бла юй сатып алыргъа хайырланыргъа да боллукъду. Ол багъагъа ала Прохладна районда юй тапхандыла. «Таза жюрекле» Сбербанк ипотека кредит берирча документлени да хазырлагъандыла. Поручительледен бири Ратмир Каров кеси болгъанды. Алай экинчи адам а табылмай турады эм битеу тыйгъыч андады.

Ратмир айтханнга кёре, поручитель болууда бир тюрлю къоркъуу жокъду, нек дегенде банкдан алын-

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Суратланы **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

АУУР АТЛЕТИКА

Тырнауузчуланы жетишими

Ауур атлетикадан Малкъар халкъны къыраллыгъы къайтарылгъан кюннге жораланып жыл сайын Тырнауузда бардырылыучу Битеуроссей турнирге быйыл ЮФО-ну 8 регионундан бла Приморский крайдан бек кючлю спортчула келген эдиле. Аланы араларында спортну халкъла аралы классда юч устасы, спортну усталарындан жыйырмагъа жууукъ эм аллай бир да спортну устасына кандидатла бар эдиле. Къалгъан ауур атлетле уа 1-чи эм 2-чи разрядлыла эдиле. Алагъа бу эришиуде кеслерин кёргюзтюр онг берилгенди.

Турнирни къууанчлы халда ачылыууна КъМР-ни ауур атлетикадан федерациясыны президенти Бечелланы Илияс, Элбрус районну администрациясыны башчысы Сотталаны Къурман эм районну артистлери къатышхандыла.

Ахшы кёрюмдюлени уа бу эришиуде тырнауузчу жашла болдургъандыла. Кеси ауурлукъларында 1-чи жерлени Геккиланы Таукъан (69 кг.), Сослан Боцоев (85 кг.) эм Аслан Бидеев (94 кг.) алгъандыла. Ала барысы да тренер Маккаланы Махтиде жарау этедиле.

Экинчи жерлени уа Чегем райондан Жашууланы Рашит, Тырнауздан Азрет Мамухов, Жанхотиядан Альберт Кушхов, Атажукинодан Руслан Апшев алгъандыла. Ючюнчюле уа тырнауузчула Мурат Тамазов бла Давид Тактакишвили, заюковочу Мухамед Хамурзов эм нальчикчиле Ностуланы Юсюп, Аскер Дешев эм Амир Гурфов болгъандыла.

Беш штангист а бу турнирде спортну устасына мардаланы толтургъандыла. Аланы араларында бизни жерлешлерибиз Борчаланы Хамит, Альберт Кушхов эм Аскер Дешев бардыла. Эришиулени баш судьясы Ностуланы Хажи-Мурат эди.

Анатолий САФРОНОВ.

ЮБИЛЕЙ

Отха бой салдыргъанла

Быйыл 4-чю апрельде Къабарты-Малкъарда от тюшюуге къажау служба кесини 175-жыллыгъын къуанч халда белгилегенди. Бу жерледе аскер ызны командири полковник Пирятинский 1834 жылда 4-чю апрельде Къабартыда бла Малкъарда аскер бегиниулени от тюшюуден сакълауну мадарларыны юсюнден оноу къабыл этгенди.

Бюгюнлюкден Къабарты-Малкъар орналгъан жерде отдан сакъланыуну жалчытыугъа мурдор болгъан ол документ болгъанды. 2004 жылда 25-чи июньда уа КъМР-де МЧС-ни министрини къуллугъун толтургъан ич службаны полковниги М.Х. Буранов кесини 155-чи номерли буйругъу бла «Республиканы от тюшюуден сакълаучуланы профессионал байрамларыны кюнюне 4-чю апрельни санаргъа» деп тохташдыргъанды.

Ол кезиуден бери Къабарты-Малкъарны от тюшюуден сакълагъан службасыны ырысхы-техника онгу билеле кюч алгъанды, кадрларыны сынаулары, иш кёллюлюклери, хунерлери ёсгенди. Ала жаланда от тюшген жерлеге терк жетип, ёртенни ёчюлтюуде жигерлик этип къоймай, адамланы ёлюмден къутхарыу жаны бла махтаулу урунадыла, от тюшмез ючюн, адамлагъа алгъадан эсгертиу ишни да тап къурагъандыла.

Юбилейге аталып бардырылгъан къууанчлы жыйылыуда от тюшюуге къажау службаны ветеранларыны атларын уллу хурмет этиу бла эсгергендиле. Аланы арасында Вячеслав Мелодинский, Михаил Воробьёв, Иван Башкирцев, Борис Думаев, Музачир Шекихачев эм башхала бардыла. КъМР-ни от тюшюуге къажау къырал службасына 1994 жылдан бери Муаед Буранов башчылыкъ этеди.

От ёчюлтюучюле биринчи къуралгъан кюнден бери да жигерликни, батырлыкъны юлгюсюн кёргюзтюп келедиле. Ала адамланы жаннган отну ичине кирип къутхаргъандыла эм къутхарадыла. Аны алайлыгъын дагъыда бир кере Чернобыльда атом электростанция аварияда кёргюзтгендиле. Бизден ары баргъанладан кёпле орденле, майдалла бла саугъаланнгандыла.

Бюгюн-бюгече да республиканы от тюшюуге къажау кюрешген службасыны адамлары хар элде, шахарда да от къыйынлыкъ келген жерлеге терк жетедиле, ёртенни хатасы, палахы не къадар аз болуруну мадарларын этедиле. Службаны шёндюгюлю ырысхы-техника базасы ёртенни не къадар терк эм аз къоранч бла ёчюлтюрге онг береди.

Бюгюнлюкде КъМР-де от ёчюлтюучю 10 бёлюм барды. Алда ахшы хазырлыкълары болгъан энчи составла ишлейдиле. Службада къуллукъ этгенлени кёбюсю юбилейге аталгъан къууанчлы жыйылыуда сыйлы грамотала, ахча бла саугъаланнгандыла.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **47-26-22**. Жууаплы секретарь -**42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62.** Корректорла - **42-63-52**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю- **42-67-68,42-24-02.**
Экономиканы бёлюмю - **42-66-73.**
Культураны бёлюмю - **42-75-82.**
Социальный политиканы бёлюмю **- 42-66-76, 47-27-59.**
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - **47-26-39, 42-66-71 .**
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - **42-37-94.**
Тилманчланы бёлюмю-**47-31-28.** Сурат алыучу бёлюм - **42-68-72.**
Бухгалтерия **- 42-30-87**
Операторла **-47-26-28, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **42-06-51, 42-19-97**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Ахматланы Шахида (1-чи бет), Зезаланы Лида (3-4-чю бетле), Акушуланы Феруза (2-чи бет) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 1050

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

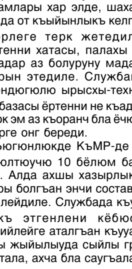

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5